

SOCIETATEA DE MÂINE

CUPRINSUL :

- Probleme sociale:** *Frescă rurală* **Ion Clopoșel**
Opera de artă ca expresie a unei individualități **Alex. Tohăneanu**
Spre țărâmul libertății **Titu Liviu Clujeanu**
- Figuri reprezentative:** *George Vâlsan* **Ion Clopoșel**
- Actualități:** *Capitala de mâine* **Dr. Aurel Păcurariu**
Combaterea analfabetismului prin cartea ieftină **Horia Trandafir**
O carte despre profesorul nostru **V. Cristian**
- Viața intelectuală în Banat:**
«Ciobăneștii» de Gr. Popiți **Liviu Jurchescu**
- Pagini literare:** *Limba noastră* **Gavril Todica**
Aspectele sociale ale literaturii bulgare de astăzi **Vasile Christu**
Paradigmă (versuri) **E. Ar. Zaharia**
Apusul Parnasului **Emilian Băcov**
- Cronici culturale și artistice:**
Țăranii bucovineni în pictura d-lui Loewendal **Nicolae Cristea**
- Disecții și recenzii:** *Tudor Argezi: Ochii Maicii Domnului* **Ion Tomuța**
«Cu privire la Franz Ferdinand» de Const. Graur **Horia Trandafir**
- Fapte, idei, observațiuni:**
Progresele teatrului sovietic.—Michelet și românii.—Spre o dinamică nouă culturală.—Apropierea româno-maghiară.—Statuia lui Ady Endre.—Mîinunile lui Petruche Lupu.—Conspirația reacțiunilor.—Biblioteca societății «Șantier». Frontul democratic.—Rânduiala».—Despre socializării bulgari.—Editoriale **Redacția**
- Coperta:** *Fantoma războiului* **Nicolae Cristea**

Director: ION CLOPOȘEL
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BUCUREȘTI 2, aviator Muntenescu 48
TELEFON 3-91 92
APARE LUNAR
UN EXEMPLAR: 30 LEI

ANUL XII
București, Iunie-Septembrie 1935
No 6-9

ABONAMENT ANUAL:
Autorități, birouri, bănci . 1500 L
Societăți culturale, școli . . 1000 L
Liber-profesioniști 600 L
Funcț., studenți, muncitori . 500 L
In streinătate: dublu
Abonamentele se plătesc antiepat

NUMĂR DE VACANȚĂ

©B.C.U. Cluj

PUBLICAȚIE

Se aduce la cunoștința celor interesați că în ziua de 19 Octombrie 1935 ora 11 a. m., se va ține licitație publică pentru furnizarea de fiole de sticlă de calitate Jean, sticla neutrală corespunzătoare calității mijlocii din clasificarea fabricatelor curente, slab, mijlocii și tare, necesare Depozitului de Medicamente al Casei Centrale.

Licitația va avea loc în localul Casei Centrale, B-dul Carol I, Nr. 17.

Pentru cercetarea caetului de sarcini și pentru ori ce informațiuni, ofertanții se vor adresa la Casa Centrală a Asigurărilor Sociale — Registratura Generală — Ghișeul Licitațiilor.

Valoarea aproximativă a acestei licitații este de lei 1.000.000.

Termenul de predare este de 45 zile dela transmiterea comenzii.

Ofertele închise și sigilate cu ceară purtând adresa firmei ofertante se vor depune în ziua fixată în fața Comisiunii de Licitare, împreună cu o garanție de 5% în recipisa Casei de Depuneri.

DIRECȚIUNEA GENERALĂ

Camera de Muncă București

Comunicat

În interesul strictei aplicațiuni a legilor care organizează exercițiul meseriilor, se face cunoscut tuturor că dreptul de a practica orice meserie prevăzută de legea din 27 Ianuarie 1912 cu modificările ei la zi, este rezervat de către toate legile în vigoare și în special de art. 6 din legea meseriilor, numai persoanelor cari posedă documente doveditoare ale dreptului de a exercita vre-o meserie și anume:

Ucenicilor: cari trebuie să aibă un contract de ucenicie, redactat în condițiunile art. 6 și 7 din legea contractelor de muncă și înreg. la Camera de muncă biroul contractelor (art. 21 și 23 din legea meseriilor).

Muncitorilor și lucrătorilor fără pregătire de meșteșug: cari trebuie să aibă cărți de identitate (art. 19 și 20 legea meseriilor).

Călfitelor, practicanților și simbriașilor: cari trebuie să aibă adeverință de călfită sau certificate școlare autorizate (art. 23 al. a, 16, 17 leg. mes.).

Calfelor, lucrătorilor din fabrici cu pregătire de meșteșug sau meseriașilor: cari trebuie să aibă carte de calfă sau lucrător (art. 23 al. d și 16 leg. meseriilor).

Meșterilor cari lucrează pe socoteala altuia sau a lor proprie (patroni, întreprinzători industriali și meșteșugari din comunele rurale): cari trebuie să aibă cartea de meșter (art. leg. meseriilor).

Orice persoane îndeletnicindu-se cu vreo meserie și cari posedă asemenea titluri, sunt în contravenție cu legile în vigoare și vor fi tratați drept clandestini și urmăriți cu toată rigoarea, deoarece ei angajează lucrări în condițiuni de preț și nerăspundere pecuniară cari concurează în mod injust pe toți cei ce practică regulat meseriile și cu cheltuelile mult mai mari decât clandestinii.

Este prin urmare interzis societăților sau particularilor și, în general oricăror persoane juridice sau fizice, de a întrebuița meseriași necalificați, cunoscând că sancțiunile ca și avantajele acestei stări de lucruri, sunt următoarele:

Pentru cei ce întrebuițează meseriași necalificați: Întreruperea — după felul lucrării — prin poliție, a lucrărilor ce se efectuează cu clandestini.

Lipsa de sancțiune și readucere împotriva ucenicului clandestin care a abandonat ca și în contra noului patron al acestuia.

Diverse amenzi penale: art. 58 Legea Meseriilor.

Pentru clandestini: Diverse amenzi penale (art. 9, 16 leg. mes.).

Lipsa de sancțiuni și reducere a Camerei de muncă în ce privește mai ales asistența judiciară gratuită a salariatului contra patronului în chestiunea plății muncii prestată clandestin.

Imposibilitatea de a obține ușor drepturile corespunzătoare lucrului sau stagiului profesional efectuat (adeverinți, cărți de capacitate, plata lucrului).

Privarea de drepturile de alegător sau eligibilitatea la Camera de Muncă.

Privarea de privilegiul preferinței meseriașului în condițiuni de favoare la licitațiile publice.

Privarea de dreptul de a obține automat beneficiul diverselor asigurări sociale din cauza neaplicării ordonanței și în continuitate a timbrului respective.

Camera de muncă face un călduros apel la toți câți activează în câmpul muncii pentru a intra, în propriul lor avantaj în legalitate ca și faptul de a nu se expune la pedepsirea întrebuițării ucenicilor cari nu se găsesc în vârstă legalmente admisibilă pentru muncă.

Președintele Camerei de Muncă

(ss) *Ilie P. Calciu*

Secretar general

(ss) *M. St. Ionescu*

Fondată 1823

Distincțiunea cea mai înaltă: Diplomă de onoare: BARCELONA 1929

CAPITAL SOCIAL LEI 192.000.000

Fabricile de postav și țesături de modă din Brașov

Wilhelm Scherg & Cie s. a.

recomandă cu prețuri moderate produsele lor apreciate de:

stofe de modă pentru domni și doamne

în privința execuției lor excelente, de primă clasă, nu rămân în nici un fel în urma celor mai bune produse streine

Depozite proprii de desfacere:

BRAȘOV: Piața Libertății — CLUJ: Piața Unirii — GALAȚI: Str. Domnească, 1 — TIMIȘOARA: Str. Alba Iulia

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SOCIALĂ CULTURALĂ

FRESCĂ RURALĂ

Nu ne cunoaștem țara în toate adâncurile realităților sale. Se cere un examen onest de conștiință, ca întoarcerea spre problemele vitale ale țării celei mari și anonime, să se facă la timp, nelăsându-se loc acelor viduri, cari au fost sursa «surprizelor» tragice în trecut.

Scăderea de necontestat a guvernanților de toată vremea, a conducătorilor de administrațiuni publice, ca și a oamenilor politici și a scriitorilor chiar—în pofida neatârării lor morale și a mândriei afișate de a se consacra temelor libere, este alunecarea la suprafața problemelor sociale și de aici întârzierea între a ne închea o frescă, o viziune onestă și întreagă a complexului de împrejurări care constituie Țara Românească.

Desorientarea și lipsa unui sistem viguros de lucru se explică prin această împrejurare specifică: nu ne cunoaștem îndeajuns țara, nu ne-am ales mijloacele reformei, nu trece prin sufletul nației acel suflu stimulator la fapte mari care este rodul unei convingeri sigure.

Cine străbate cu dinadinsul în realitățile lumii dela țară, are impresia că intră într'un gol interminabil, în teritorii nealterate de valurile civilizației și culturii, în neant. Atât de copleșitoare sunt lipsurile, atât de profunde durerile, atât de frământată și surdă lupta pentru existență, pe deoparte, iar pe de alta atât de departe și de inaccesibilă pare puterea de stat, încât tot acest furnicar omenesc în strae ancestrale, pare suspendată în aer.

*

Nici tu credite, nici tu ajutoare în nenorociri, nici tu sfaturi practice, nici tu medic, nici tu mijloace de desfacere a produselor rudimentare. Țara cea vie, țara cea mare, este izolată în uitare, în griji, în lipsuri, în robia fatalismului și pe mâna statului represiv. Singura formă la care este prezent statul, acolo jos, este cea a forței autoritare: a jandarmului și a fiscului.

Până astăzi statul este un spectru de groază pentru satul românesc, se impune prin latura negativă, și nu se văd încă semnele trecerii la misiunile sale superioare de îndrumare și de înălțare a nivelului de viață pentru milioanele cetățenilor fără glas și fără nume.

Primitivismul acesta nu mai poate fi tolerat. Intre centru și periferie trebuie să circule sângele iute și bogat al înprosperării economiei în favoarea tuturor.

Astăzi statul se mulțumește să implinească oficiile simpliste și anemice ale înregistrării circulației de bunuri pe care le mai produce capitalismul financiar și industrial. Ministerele sunt birourile de evidență și statistică ale exportatorilor și importatorilor. Câteva zeci de mii de fabricanți, comercianți și samsari au confiscat pentru ei serviciile departamentelor cari se silesc să contabilizeze bruma de bogăție a clasei avute. Aceste sunt însă funcțiuni pasive, neproductive și costisitoare. Administrațiunile publice au ceva mai mult de făcut decât să fie la dispoziția minorităților înstărite și să tânjească

într'o slugarnică birocrație. În locul statului răstignit, anihilat, imobilizat, vrem să vedem statul activ, intervenționist, dinamic, propulsiv, desfășurându-și activitățile în slujba întregii țări, îndeosebi într'a marelui majorității pe care o dau masele plugărești.

*

Sfânta birocrație stăpână te cu atâta tiranie, încât șefii serviciilor s'au obișnuit să ignoreze viața din cauza... mormanelor de acte. Nu vezi țara din cauza dosarelor, — iată cum s'ar putea parafraza izbutita butadă a celui care a stigmatizat pe prostul care nu vedea pădurea din cauza copacilor.

Aveva însă dosarelor li se face o crudă nedreptate.

S'a constatat de curând, că timp de opt ani Moții au trimis nenumărate memorii împăratului din Viena. Jalbele erau consemnate în acte. Nici grofii unguri însă, și nici cabinetul împăratului nu le-au dat vreo atențiune. Iar Horia aștepta zadarnic luni de zile la treptele tronului hain, și se pare, după documentele recent descoperite, că Horia n'a fost primit niciodată în audiență, n'a văzut chipul lui Iosif al II-lea; ba chiar refuzurile repetate de a fi primit și ascultat au acumulat în sufletul său aspru urile adânci cari trebuiau să izbucnească vulcanic în răscoala din 1784.

În dosare se cuprinde un dram de adevăr, care ar putea fi desprins și satisfăcut.

În arhivele prefecturilor sunt grămezi de plângeri și soluții, cari repede bat la ochii unui bun gospodar.

Am fost surprins la țară de simțul de omenie și ponderație pe care-l dovedesc țărani în formularea doleanțelor. Niciodată exasperați și ofensivi, ci mai totdeauna cuviincioși și reduși la minimum pretențiunilor. Un bun ministru de interne și un prefect cu suflet satisfac ușor de tot satele prigonite de neglijență și neștiință.

*

Într'un stat tânăr ca România, unde centralismul este excesiv de cultivat tocmai în părțile lui antipatice (birocrație și fise), meteahna cea mai mare este instabilitatea funcționarilor competenți, căci se subalternizează totul politicianismului. O frână împotriva abuzului urma să fie instituția judecătorei administrative, care însă se vede treptat despoiată de atribuțiuni și declarată ca inoportună.

Ca să scape de șicane funcționarul de carieră se potrivește tuturor stăpânilor, renunță la critică, redactează cât se poate mai șters orice referat, se ferește să se expună și se comportă ca o unealtă simplă de execuție.

Atmosfera morală sufocantă strivește orice inițiativă mare. Suprimarea opiniilor libere și a exercitării criticilor drepte este piedica esențială a propășirii.

Remediere nu este decât în stabilitate, în concentrarea de energii, în răspunderea efectivă a slujbei, în înlăturarea echipelor de comisii interimare, în lărgirea sferei de

acțiune a judecătorilor administrative, cari au dat deja proba de foc a utilității lor în acești patru ani decând funcționează.

* * *

Nimic mai nedrept, decât să arunci vină exclusivă pe lipsa de mijloace. Arătați-mi vreun reformator în istorie care să se fi rezumat numai pe puterea banilor. Comorile, pivnițele de aur, lingourile tezaurelor mai adesea se pierd fără întrebuințare folositoare. În orice caz ele nu joacă decât un rol secundar. Contează întâiu de toate puterea morală a idealului. Un program de viață, o lege de esență superioară, o evoluție morală nu s'a întins decât în măsura forței spirituale care a lovit coalițiile stăpânitoare ale minorității marilor averi.

E necesar deci întâiu de toate să te dumirești despre nevoile maselor, iar odată în posesiunea concepțiilor cuprinzătoare, să ai talent de organizare. Toate celelalte, se vor adaoga ție — cum am spune în stil biblic.

Nu credem deci în tirania banului. Oriceceatori supremația speculei și-a făcut de cap, n'au întârziat reacțiunile violente.

Banul trebuie să renunțe la pofta dominațiunii și să fie limitat la măruntele lui oficii economice (unitate de măsură a valorilor).

Cine se prevalează cu îndărătnicie de penuria mijloacelor financiare vrând-nevrând dă pe față următoarele dedesupturi:

a) ori are de-aface cu autocratismul superiorului, b) ori n'are concepțiuni, c) ori invocă pretexte efemere. Scuza atârării totale de ban nu mai prinde. În orice caz intelectualul veritabil va întreprinde mișcări împotriva unei robii care a durat prea mult.

* * *

Revenind la stările specifice ale României, trebuie să mărturisim cu sinceritate, că chestiunea țărănească nu numai că nu a fost luată de la ordinea de zi, ci ea deabia de aci înainte se va pune în toată amploarea ei naturală.

Țărănimea se sbate în condițiuni de muncă și de existență atât de dureroase și de nefaste, încât pentru refacerea ei, mi se pare că este nevoie să ne gândim serios la un program pentru câteva decenii, dacă nu pentru o sută întreagă de ani.

Sub orice raport am îmbrățișa vasta problemă țărănească, dăm de neajunsuri ce silesc la concentrări de acțiune pentru foarte multă vreme. Luați problema sanitară, biologică, eugenică și spitalicească. Totul e de făcut, începând cu maternități la țară. N'avem dispensarii, n'avem medici, n'avem farmacii, nu putem lupta contra epidemiilor, contra denatalității, contra mortalității.

Sub raport cultural? Analfabetism până la 70 la sută; suntem înapoia statelor balcanice și de rușinea lumii. Și credeți că analfabetismul se poate stârpi cât ai bate din palme? 20-30-40 ani de reorganizare temeinică a școlii numai ne vor smulge din stare jenantă de inferioritate.

Dar pe tarâm economic? N'avem la țară nici cea mai elementară înghetare a valorificării produselor. Se pierd

zeci și sute de milioane de lei anual, pentru că articolele prime ale industriei casnice nu-și găsesc vad comercial din lipsă de sindicate și coperative. Lânurile, pieile, vinurile, brânzeturile, ouăle, păsările, semințele de cereale și plante furajere, carne de animale, fructe nu-și găsesc debușee nici în străinătate, nici pe piața internă în măsura cuvenită.

Deci n'avem nici desfacerea a ceea ce deținem azi; dar cealaltă strădanie de a împospăta toate soiurile de animale și semințe, câte eforturi extraordinare cere pentru ca zootehnicizarea țării să se facă într'un grad demn de marile resurse naturale ale solului românesc! Zeci de ani ne trebuie pentru a duce la bun sfârșit o operă de astfel de întindere.

În orice direcție ne-am întinde cercetările dăm peste aceleași goluri cari se împotrivesc oricărui încercări de a proceda la o culturalizare apropiată a României. Factorul economic primează. Sărăcia e dușmanul culturii. Cine se impleticește în formele de azi, nu va ieși la liman. Conducătorii sunt înșepeniți în rutină, sunt anchi-lozați în conservatorism, se opun unor sforțări cari să introducă aerul de sănătate în lumea satelor.

Programul de desmortire a milioanele de țărani, de înzestrare a lor cu instituțiuni moderne, de săltare din neagra mizerie și de încadrarea în însăși viața de stat, este atât de vast, încât el nu poate fi atacat decât cu toate mijloacele de cari dispune statul.

Ajungem la concluziunea expunerii: problema țărănească nu poate fi rezolvită, decât dacă statul se identifică imediat și integral cu fluviul cel mare al vieții satelor.

Statul nu poate trăi periferic și parazitar, ci el trebuie să-și însușiască pe deantregul nevoile majorității agricole. Acestei majorități trebuie să i se adapteze dealfel toate celelalte categorii de activitate: industriile sunt chemate să introducă mașinismul care să intensifice producțiunea câmpului, iar comerțul să provoace veniturile merităte de munca istovitoare a ogoarelor.

* * *

Dreptate pentru milioanele de plugari osândiți la privațiuni supra-omenești, — nu este de așteptat, decât din clipa când intelectualitatea românească, mândră și conști-entă de neatârarea ei morală și de datoria regenerării neamului românesc, se va decide să intervie cu toată greutatea ideii pentru elaborarea și executarea vastului program țărănesc. Abia când guvernării nu vor mai fi prizonierii formelor birocratice și se vor scutura din robia tradițiilor leneșe, abia atunci va suna ceasul prosperității generale în satelor păraginite. Pentru ca să ajungem aci, se face simțită o strângere a rândurilor intelectualilor de orizont capabili de comprehensiune în măsura justă a realităților poporului nostru dela țară; este condițiunea primară a nădejdiei de mai bine. Intelectualul este elementul reprezentativ al sufletului colectiv: numai el închide în suflet marea frescă a lumii dela țară.

ION CLOPOTEL

Opera de artă expresie a unei individualități

Există azi un fel eronat de a interpreta cuvântul: «MODERN»; și în consecință: «Artă modernă». Nu mă gândesc aici la definierea filologică a cuvântului, ci la ecoul ce, el îl trezește în conștiința burgheziei noastre «intelectuale».

Și pot să spun că acest cuvânt a ajuns un epitet (deplasat) ce și-l dau producătorilor lor, mercantile, o pletoară de quasi «artiști» iviți la răspântiile critice ale artei.

Astăzi prin «artă modernă» lumea înțelege o artă cu tendințe anarhice și în general de dubioasă calitate.

Cu câteva decenii în urmă au apărut în țările din apus, ca o urmare firească a adâncilor prefaceri social-culturale, anumite tendințe de eliberare a artelor de sub predestinarea formalistă de până aici.

Talente viguroase ne-au arătat noi resurse emotive; noi viziuni au scăpărat, schițând cadre ce se cereau umplute cu mai multe sentiment personal și mai puțin convenționalism; tendință diametral opusă față de ecoul ce l-a trezit la noi.

Dacă un Cézanne, Van Gogh, Matisse, Picasso, Renoir, etc., au în opera lor lipsuri de formă, apoi aceste lipsuri sunt cu îmbelșugare compensate de adâncă trăire sufletească ce au dat acestor opere.

Un număr de artiști «quasi diletanți» — dela noi și depe alte meleaguri, cari căutau senzaționalul-condiment atât de mult prețuit de snobi — s'au sesizat de unele deficiențe de formă ale artei atât de profunde a unor artiști din categoria celor menționați, și în consecință au colecționat toate defectele de formă ale creațiilor acestora, creind o artă sui generis, de un caricatural tragic-comic.

Este exact același lucru ca și când cineva imită defectele filosofilor, crezând că prin aceasta devine filosof. Și aici fac rezerva necesară: când cineva are în el stoffă de creator, chiar imitând defectele cuiva, creiază o operă originală.

Deviza acestei suspecte categorii de artiști, se rezumă cam la aceasta: «Înlături cu tot ce a creiat omenirea până astăzi; noi începem d'a capo». În realitate ei nu fac altceva, decât încep cu defectele marilor creatori cari, credem, n'au avut intenția să facă școală din acestea; conținutul rămânând de cele mai multe ori absolut inaccesibil originalilor imitatori. Deci dela început acești dornici de evadare, se înglobează în cel mai steril formalism.

Cauzele apariției acestei curioase specii pe firmamentul artelor, nu le voi analiza aici.

Deci vedem că faimosul nostru «modernism» nu este de cât o imitare a creațiilor marilor deschizători de drumuri (imitarea formei și în special imitarea exagerațiilor, neobservând sau nepătrunzând subtila investigație sufletească a acestora).

O operă de artă, numai atunci își va merita numele când se va vedea în ea amprenta individualității artistului creator. Aceasta nu însemnează să nesocotim marile cuceriri și învățăminte pe cari le-a acumulat arta dela originile ei și până azi; dar din aceasta să aleagă fiecare artist ceea ce este mai potrivit firii lui, iar împlinirea s'o caute în adâncul sufletului său. Dacă cineva n'are de pus nimic din sufletul său într'o operă de artă, să nu caute a reedita pe vreun altul, căci nu va reuși.

Orizonturile ce s'au deschis în domeniul artelor, sunt

un bun câștigat. Deschizătorii de drumuri au trebuit — indiferent în ce timp au trăit — să lupte totdeauna cu propriul lor «eu» care prefera calea comodă a valorilor consacrate; iar pe de altă parte trebuiau să suporte oprobiul public, care acopere aproape întotdeauna, orice tentativă îndrăzneță asupra necunoscutului.

Conștiința socială, tradiționalistă prin excelență, este cel mai neînduplecat cenzor al novatorilor.

Comod este și azi să creiezi modă cu titlul de originalitate, colecționând și imitând în realitate creațiile accesibile ale altora. Dar de cât a fi cel mai conștiințios servilist, cel mai strălucit eclectic, mai mare valoare va reprezenta acela în a cărui operă vom vedea nesocotirea a tot ce reprezintă moștenirea noastră culturală, însă vom întâlni ceva nou, ceva personal care să se adauge la ceea ce s'a cucerit până azi.

Este firește, foarte ușor să colinzi, azi, în lung și'n lat cele două Americi, Africa și Australia, cari la rândul lor au fost descoperite și cucerite cu neînchipite sacrificii; dar decât a le colinda pe acestea, cu orice performanță turistică posibilă, este nespun mai mare meritul aceluia care va descoperi o cât de neînsemnată insulă — dar încă necunoscută — undeva în oceanul înghețat sau în depărtatul Pacific.

Căutarea de noi resurse de exprimare, de noi viziuni și noi rezonanțe emotive trebuie să rămână titlul de glorie al artei oricărei epoci.

Este adevărat că există ceva profund omenesc, o trăire sufletească universal valabilă, care se degajează din întreaga operă artistică a omenirii, creiată'n timp și'n spațiu. Lucrul acesta se observă mai cu seamă în produsele artistice atât de naive (ca formă, însă bogate în simțire) ale sălbaticilor și ale copiilor. Dar acest conținut sufletesc universal valabil prezintă pentru fiecare individ un aspect de altă nuanță, care diferă pe măsura individului și societatea evoluiază. Aceste nuanțări specifice sensibilităților individuale, trebuie concretizate în forme materiale și atunci arta va fi cu adevărat revelatoare.

Ca arta să aibă o valoare socială, sigur că reclamă din partea indivizilor compromisuri, concesi; dar, totuși, ca să ajungem la valori sociale trebuie să stimulăm mai întâi și apoi să valorificăm viziunile personale de înaltă tensiune sufletească.

Chiar operele cu caracter de valoare socială, nu vor putea fi concepute ca ceva incolor, ca o «mare moartă» a individualității; ci, precum într'o bucată muzicală laborează într'un tot armonios sunete și nuanțe diferite, iar într'o pictură vedem tonuri cromatice deosebite, cari dau acel ton armonios, în cari se disting, însă, cele mai slabe elemente constitutive, tot așa și într'o operă consacrată ca valoare socială, nu vor putea lipsi elementele cu caracter individual cari au încheșat-o.

Colaborările artiștilor cari printr'un efort comun au căutat posibilitățile unei ascensiuni spre același ideal, au creiat școlile (curențele) artistice. Dar școlile artistice atunci au fost cu adevărat generatoare, când în cadrul lor de aspirații generale, s'au ivit puternice viziuni, simțiri și realizări individuale. Un exemplu de această natură ni-l dă marea școală artistică, ce a fost «Renașterea italiană», care, călăuzită fiind de ideile curentului filosofic «umanist», și-a acumulat — din generație în

generație de artiști experiențele și cuceririle sânguincioșilor promotori ai acestei școale, din cari s'a putut încheia platforma solidă pe care aveau să se ridice personalități puternice, cari să afirme tumultul lor individual de simțire. Un exemplu eclatant este Michel Angelo în a cărui operă se vede folosirea experienței antecesorilor și în special se vede moștenirea dela maestrul său Donatello pe care se grefează apoi una dintre cele mai impetuoase afirmații individuale ale omenirii.

Atâta timp cât s'au ivit individualități puternice, Renașterea s'a ridicat spre apogeul ei, iar decăderea i-a fost cauzată de acalmia manierismului în care au căzut ultimii ei reprezentanți.

Din acest punct de vedere, în artă ca și'n filosofie, poate cineva să cunoască toate sistemele filosofice, dacă nu este capabil să-și formeze o concepție personală despre lume și viață, dacă nu posedă acea sensibilitate, căreia să-i zicem nostalgie metafizică, rămâne un erudit dar nu un adevărat artist al simțirei.

Din acest unghiul privind lucrurile vedem că arta și filosofia se interpretează în tot cursul evoluției lor; iar în ultimul timp se confundă: elanul vital al lui Bergson este elementul de perfectă suprapunere al acestor două. Și'n artă ca și'n filosofie aspectul cognitiv al vieții trebuie să se îmbine adânc cu emotivitatea specifică a acestor trăiri. Filosoful trebuie să fie un artist, iar artistul un filosof.

În artă ca și'n filosofie aceste trăiri, sunt în special, elementele cari impregnează nota individualității. Culti-

varea aspectului cognitiv ne va deschide orizonturi; iar trăirea afectivă ni le va colora și le vor da un conținut personal. Ceia ce creiază moda sunt superficialități de formă.

Cu toată tendința de uniformizare datorită angrenajului social — de azi — cel puțin arta și filosofia să rămână căile de afirmarea specificului individual pentru acei cari vor simți nevoia. Să se caute — judecând în cadrul teoriilor lui Freud — nu o refulare, ci o sublimare a complexurilor noastre sufletești.

Concluzia: Să apreciem tot ce s'a creiat până acum în artă; să se scoată învățăminte din experiența antecesorilor, dar acestora fiecare artist să adauge rezonanțele propriului său suflet; pe comorile de muncă și de simțire pe cari ni le dă moștenirea culturală să grefeze fiecare propria sa simțire căutând să adauge o cărămidă în plus acestei clădiri. Și după cum spunea Pascal: cei aleși, spiritului geometric care se învață, să-i pună aureola spiritului de fineță care-l trăesc — cei ce-l pot trăi — neînvațat.

În artă să se tindă spre evoluție și să nu se caute modă. Moda omoară individualitatea și duce spre superficialitate formalistă.

Cu siguranță că vom avea amprenta mediului, rasei și momentului — cum spunea Taine — în totalitatea operelor de artă, dar în cadrul acestor considerente, amprenta individualității va da fiecărei opere strălucirea sa. Afirmarea individualităților va fi condiția evoluției

ALEXANDRU TOHĂNEANU.

O carte despre profesorul nostru

Așa ar fi putut fi intitulată cartea d-lui Ioachim Botez «Insemnările unui belfer» dacă autorul n'ar fi alternat pasajile de satiră socială, cu altele de o uluitoare sensibilitate estetică, în fața spectacolului vieții și naturii.

După d. Ioachim Botez, dascălul român este un belfer, un funcționar ca oricare, pus în slujba statului din motive secunde de ordin stomahal și biologic.

Nici un elan spre azima spiritului, nici o încercare de a-și exercita profesia altfel decât ca pe o activitate birocratică, nu însufletește existența dascălului nostru.

Catedra nu este încă altar, și vorba profesorului nu e patrafir oerotic pentru capetele solicitatoare de lumină.

Catedra e o teighea sau o simplă masă de ros coatele hainelor, iar vorba dascălului departe de a fi indicatoare de drumuri și stimulator de energii, este o întâmplare adesea urâtă.

A fi dascăl e o meserie, care nu situează pe-o treaptă de cultură superioară.

D. Botez ne-a desvăluit paradoxala coexistență a dascălului și a prostiei, a apostolului și a sterilității sufletești, a Prometeului cultural și a mediocrității totale în fața vieții și a începutului ei care este copilul.

Dascălul român e numai un om cu patalama. Excepțiile fericite se pot număra cu ajutorul câtorva mâini, într-o țară la începutul unei tradiții culturale, ba mai mult, la începutul unei culturi sistematice și dirijate.

Limbricul, vulgar, mediocru, abuziv, vicios, profesoara de geografie isterică și sadică, postulanta eliminată din învățământ pentru chefuri cu șampanie, prostul-director de gimnaziu rău și pomanagi, inspectorul care scrie în condica de inspecții „Victor Hugot“, iată câteva personaje scoase la iveală de d. Ioachim Botez, cu ajutorul peniței sale.

Până la sfârșitul acestei cărți în care satira își împletește bicicul cu rechizitoriul sever, aflăm că întregul învățământ de sus în jos, suferă de o rugină a sângelui, de un artrism prematur.

Unde trebuie căutată cauza putregaiului cultural? În universitate, în liceu, în programele și reformele dese ale învățământului?

D. Ioachim Botez ne spune că în țara noastră politica individuală și egoistă, rezolvă singură cele mai grele probleme cum ar fi de pildă plasarea mediocrităților în învățământ, a brutelor în posturi de răspundere culturală, a papagalilor la masa verde și savantă a comisiilor inchiuzitoriale, de examinare și absolvire.

Cu o singură condiție această politică este și poate fi fructuoasă.

Cel care o face, să strige cât îl țin bae-rile gâtului, că o țară își valorifică existența, printr-o politică a culturii bine dirijată, prin muncă dezinteresată și prin aservirea existenței individului, în favoarea colectivității.

Dacă faci așa, poți ajunge orice, chiar și inspector în învățământ. Și ești iertat dacă

muști urechile elevilor, dacă te comporți birjărește și dacă serii Victor Hugot, în loc să serii cum te obligă rangul și stima față de un mare creator de valori spirituale.

Și d. Ioachim Botez le spune toate acestea din practica ostentivă a unei lungi belferii culturale.

Și-l credem pe cuvânt.

Ne pare rău că lista lungă a păcatelor dascălești, a smuls din paginile cărții loc pentru sădit frumusețile gratuite, ale unui slujitor al riturilor expiatorii.

Căci d. I. Botez este un artist.

Spirit amator de spectaculos, d. I. B. îndeplinește prima condiție a artistului.

Dotat cu un puternic simț al naturii, d. I. Botez imprimă stilului său, prospețimea acrișoară a fragilor înrouați.

Ca «filiatie literară», autorul «Insemnărilor unui belfer» descinde din Ioan Creangă, dela care a învățat meșteșugul vorbirii trainice și din Anton Pann, dela care a absorbit înțelegerea și pătrunderea spiritului valahic, corcitură latino-fanariotă.

Povestitor de resurse epice, d. I. Botez este (și câteodată ostentativ) un om de cultură.

O dovedesc dese cite, din scriitorii moderni și antici.

Dar pe deasupra acestor caractere, prețuim «Insemnările unui belfer» prin calitatea neîndoelnică a temperamentului de scriitor, al autorului.

V. CRISTIAN

Spre tărâmul libertății

Motto: «Visurile filosofilor au stărnit întotdeauna pe oamenii de acțiune cari s'au pornit pentru a le înlăptui. Gândirea noastră creiază viitorul. Oamenii de stat lucrează potrivit planurilor pe cari le lăsăm după moartea noastră. Ei sunt zidarii și salahorii noștri. Nu, eu nu construiesc în utopie. Visul meu care nu-mi aparține cătuși de puțin și care e, în momentul acesta, visul a mii și mii de suflete, e adevărat și profetic. Orice societate ale cărei organe nu mai corespund funcțiilor pentru cari au fost create, și ai cărei membri nu sunt nutriți în raport cu munca pe care o produc, moare. Tulburări profunde, dezordini intime îi precedează și anunță sfârșitul.

Anatole France.

Căutând să se apropie de acea obsedantă fata morgana a fericirii, care ne amăgește în continuu, omul a însemnat etapele evoluției sale cu diverse locașuri în care ar trebui să sălășluiască idealul suprem. Alături de întemeetorii de religii ai Orientului, numeroși doctrinari politici iluzioniști au încercat să clădească un Meca a timpului lor, pe plan real ca și pe plan mintal. Dela «Republica» lui Platon la «Civitas solis» a lui Campanello, dela «Utopia» lui Morus până la romanele profetice ale lui Wells, cu toată deosebirea dintre concepțiile filosofice ale autorilor lor, niciuna dintre aceste construcții de țări noi nu uită să amintească de libertate ca de un bun de care nu poate fi lipsit nici un cetățean. Cât despre reformatorii cari se străduiau să dea o formă concretă statului visat de ei, toți au început prin a pretinde mai întâiu dreptul exprimării nestingherite de nimic exterior.

Se știe că secolul luminii a ajuns să sublinieze într'adevăr, că libertatea este însăși esența umanității. Pentru J. J. Rousseau a renunța la libertate înseamnă a renunța la calitatea de om, a pierde toate drepturile. O resemnare desăvârșită este ceva incompatibil cu natura noastră intimă; o voință fără libertate este identică cu o faptă ireponsabilă. Acea evanghelie a revoluției franceze care este «Contractul social» ia ca fundament al societății însăși voința umană.

Vieța socială și morală se bazează pe reducerea egoismului și pe supunerea voinții individuale, voinții tuturor, în vederea acțiunii colective. Prin dizolvarea egocentrismului în masă, individul nu rămâne însă subjugat mulțimii, ci este păzit de exploatarea unei minorități la putere. Creatorul lui «Emile» atrage atenția guvernelor să nu piardă din vedere suveranitatea generală, îndeamnă părinții să nu angajeze viitorul copiilor lor când aceștia nu-și dau seama unde sunt conduși, invită lumea întreagă să se întoarcă la «starea naturală», tocmai fiindcă el pleca dela ideea că omul este născut liber.

Încătușarea în care trăiește de atâta timp omul se datorește numai unei organizări nepotrivite a societății, care poate fi înlocuită prin alta mai perfectă. Mai mult altruism și înțelegere volun-

tară din partea unora ar aduce mai multă libertate și egalitate pentru toți. Greutatea consistă în faptul că unii se cred îndreptățiți a stăpâni peste alții, fiindcă nu vor să rabde ei lanțul robiei implacabile. Este aici o constatare care atîngând veleitățile absolutismului a făcut să se citeze de multe ori de atunci cunoscutul adagiu: «O libertate îndoielnică e mai periculoasă decât o servitute liniștită».

S'a vorbit tot secolul precedent de pericolul extremelor: anarhie și tiranie. Totuși elogiul făcut cu această ocazie libertății s'a transformat nu odată într'un adevărat imn, care acoperea clamarea adversarilor. Și cântecul libertății a revenit mereu până azi ca un motiv fundamental al democrației. Pe sinusoidela dialecticei politice curba libertății era cu atât mai viguros trasă în sus, cu cât linia contrară mergea mai în jos.

Se părea la un moment dat că libertatea își serbează în osanale triumful ei zenital ca pe urmă să înregistrăm din nou periodul întunecos al rigurozității presante și degradante. Nu demult un I. Stuart Mill începea un studiu al lui pornind dela credința că nu va mai fi niciodată nevoie să se aperse presa de cenzură, ca pe urmă un Anatole France să fie silit să dovedească avantajile scrisului necenzurat și nesubvenționat. «Numai libertatea e eficace, dacă e deplină» — izbucnește A. France. Numai ea e bună și salutară.

O datorăți presei, nu numai presei care o merită prin prudența sa, ci presei așa cum e, cuminte sau nebună. O datorăți presei, pentru că presa exprimă gândirea națiunii întregi; ea e și trebuie să fie, asemeni acestor gândiri, diversă, confuză, contradictorie, dreaptă, nedreaptă, cuminte, absurdă, violentă, mărinimoasă; pentru că ea e conștiința gloatei obscure a cetățenilor, ca și a elitei inteligențelor și oglinda în care fiecare, văzându-se printre ceilalți, se compară, se judecă, pentru că e absolut necesar ca ea să spună tot ce crede sau se gândește confuz în jurul nostru, în așa fel ca adevărul și falșul să fie aduse la lumină în aceeași proporție în care sălășluiesc în adâncul spiritelor; pentru că slăbiciunile și păcatele ei, ignoranța-i brutală, prejudecățile stupide îi vin dela comunitate, în timp ce ea are în plus forța și virtutea legate de cuvântul uman; pentru că, de bine de rău, ea gândește iar gândirea sa, dealungul vremilor, se ordonează singură după legi superioare cari nu pot fi abătute și produc concilierea contrastelor; pentru că ea aduce fapte și răționamente, iar dacă faptele pe cari le aduce sunt false, ea le nimicește prin expunere și pentru că raționamentele sale, oricât ar fi de rele, implică recunoașterea rațiunii suverane; pentru că ea nu poate nici să înșele nici să mintă fără a scoate la suprafață minciuna și eroarea, și astfel, de voe sau nevoe, ea lucrează, în definitiv, pentru întronarea adevărului; pentru că discuțiile sale inflăcărâte, parțiale și chiar injurioase sau inepte, substituindu-se violenței ma-

teriale, vestesc înblânzirea moravurilor și contribuie la aceasta; pentru că fiind idee, ea trebuie să rămână independentă de fapt, fiind gândire ea trebuie să domine orice act, fiind forță morală ea trebuie să fie sustrasă forței materiale.

Și observați că presa, când e liberă, e slabă întru a face rău și puternică pentru bine ¹⁾.

Cuvintele acestea, care justifică așa de complet presa neconstrânsă, sintetizează în ele multe proteste anterioare ale unor figuri culturale reprezentative. Ele pot fi puse însă și în gura scriitorilor de seamă ai vremii noastre.

Cu atât mai mult cu cât unii cred că libertatea este din nou spre asfințit și cu ea deodată este amenințat progresul integral al omenirii. De fapt prejudecățile ancestrale ale unor popoare, care se vreau absolut nelimitate în expansiunea lor peste vecini, ne-au târât din nou în atmosfera de animalică pândă reciprocă. Cu o ferocitate și violențe asemănătoare cu aceea a păsărilor de pradă, avioanele tuturor țărilor stau gata să ne întoarcă printr'un singur atac la starea de sălbăticie din timpul biblic al potopului...

Totuși înțelepții veacului, definind libertatea ca însușirea de a te determina singur și a te desvolta fără a jigni interesul altuia, pretind că iarăși cheia situației este în mâinile reginei detronate care permite popoarelor să se rostească în plebiscit nestingherit. Spre slăvirea zeiței liertății se întrunesc azi scriitorii ca și editorii, diplomații ca și economiștii. Majoritatea lor îi aduc ofrande cu atât mai apreciable cu cât dușmanul comun devine mai redutabil.

Adunați anul acesta într'un congres la Paris, unde au participat 38 de țări, cei mai mari meșteri ai condeiului au alcătuit o moțiune din care respiră puternic dorul de a asigura demnitatea scrisului. Coborât din turnul său de fildeș în vâltoarea luptelor sociale, scriitorul de azi își dă seama de funcțiunea socială a artei și nu vrea să fie întrebuințat ca unealtă nimănu. Conștient că arta este nu numai cea mai pură satisfacție spirituală, ci și o armă prin care se întemeiază regimurile politice, creatorul de valori estetice nu poate permite nici să i se imprime rolul de propagandist reacționar, nici să fie batjocorit în sentimentele sale de admirație pentru capodoperile culturii universale, prin arderea cărților monumentale, desființarea teatrelor etc.

De aceea atacul reprezentanților presei s'a îndreptat ultimul timp contra fascismului.

Un burghez în ce privește atitudinea socială ca englezul Forster împreună cu un Ehrenburg din U. R. S. S., un Benda ca și un Gide, au aplaudat la fel pe criticul literal și muzical Jean Cassou când preciza misiunea artistului. Scriitorul trebuie să fie pionerul teoriilor noi și centrul dinamismului social, căci acela care acceptă rigiditatea regimului social, pe care fascismul o impune, se demite dela misiunea și numele de artist. Artistul este «inventator» în sensul dat aceluia cuvânt de Berr, un inovator de geniu care face eforturi să găsească acordul ființei umane cu lumea exterioară și să contribuie la construirea unei societăți armo-

nioase. «Arta, spunea Cassou, concepția noastră asupra culturii, ne conduce spre o schimbare normală a structurii sociale.

Noi însă, vrem să ajungem mai departe; să putem transforma figura prezentă a sclavului în figura viitoare a «omului» ¹⁾.

La fel cu literații se împotrivesc fascismului unii pedagogi invinuindu-l că reține avântul gândirii și prin aceasta pune plumb în aripi oricărei încercări de a înălța ființa omenească. Școala în care cresc tinerii germani, italieni, bulgari și letoni este ucigătoare de spirite și pregătitoare pentru disciplina obedienței necesară unei exploatare fără posibilitate de protest. Caracterele făurite prin militarizare, întrebuințând eficacitatea cămeșilor la modă, sunt cele mai bune piese de execuție ale comandamentelor imperialiste, deoarece nu li se ascute mintea pentru a iscodi și a discuta. Burghezia știe bine de ce compensează lipsa de discernământ critic a fiilor ei cu exagerarea antrenării corpului. În felul acesta este asigurată, că tineretul se mișcă oricând la primul gest al Führer-ului. Un climat școlar în care ar bate vântul cugetării libere, ar aduce cu sine demascarea vinovăției conducătorilor menținuți de coaliția trusturilor.

Istoria se repetă depășindu-se și în această privință. Se reeditează în epoca noastră opera lui Bismark când umpluse programul școlar cu educație fizică pentru a pregăti expansiunea războinică a neamului său. Dacă există legi istorice, una dintre ele trebuie să fie și aceea, că instituțiile iau adesea direcția indicată de factorul politic. În special azi, în vederea educației din partea politice nu se mai poate camufla în niciun chip. Actuala polemică între sistemele de pedagogie este și ea un reflex vizibil al conflictului dintre cele două sisteme de cristalizare politică: dictatura și democrația. Ca și în vremurile opuse, dictatura are lipsă de atletul clasic, de cavalerul gata oricând pentru îndeplinirea poruncilor, de «Tipul șofeur» cum s'a exprimat Keyserling, închizând în două cuvinte idealul educativ al prezentului. Democrația cere, din contră, intelectualul fără idei nerumegate, independent în convingere, viitorul bărbat de stat luminat și emancipat.

Interesant de semnalat, din acest punct de vedere, este și faptul că divergența tendințelor politice iese la iveală mai bine atunci când se observă armătura științifică de care se folosesc adversarii din cele două tabere. Pe ambele bariade se agită steagul pe care scrie: spontaneitate, vioiciune, voință durabilă, metodă activă; și unii și alții, indiferent de modelul luat ca țintă, se servesc de aceleași argumente pedagogice, denaturând «curentul activismului».

Haosul crizei generale prin care trecem a adus inevitabila dezorientare a tuturor categoriilor de manifestare colectivă. Iată de ce sunt mulți aceia cari, urmând doctrina materialismului istoric, au căutat justa explicație în imperiul turburat acum al economicului. Se pare că zăpăceala bolnavă a acestui regizor al dramei omenirii care e economicul face ca politica să joace un dans furibund,

¹⁾ Vezi A. France: Gânduri și Lumină, pag. 26, Colecția «Probleme și Idei».

¹⁾ Vezi «Apărarea culturii» — Congresul dela Paris al scriitorilor antifascisti.

pe când educația o admiră de frică, iar a patra putere în stat care e presa stă cu călimara goală în mână cerșind un ban dela cealalte. In orice caz, sub unghiul de vedere marxist ne putem lămurii unele din condițiile încătușării în cari viețuim. După socialiști, libertatea de gândire și exprimare ca și libertatea politică au rămas un simplu deziderat până în zilele noastre, întrucât s'a nesocotit importanta cruciată a formei de proprietate. Numai cine este asigurat în ce privește existența sa materială, poate să se bucure de dreptul cuvântului liber. Gradele de libertate sunt în corelație cu dreptul de proprietate asupra mijloacelor de producție. De aceea s'a silit burghezia să acumuleze capitalul de orice fel și a dat astfel naștere sclavajului economic modern. Oare de ce liberalismul economic, întemeiat pe proprietatea particulară, acuză comunismul de primejduirea liberei dezvoltări a personalității?

S'a zis că socialismul ne îndrumă spre o tiranie a mulțimii, spre favorizarea mediocrității, în pofida aristocrației de bani, ajunsă prin munca și meritul ei la dominarea nevredniciei. Fără îndoială însă că adevăratul socialism nu desființează orice ierarhie, ci numai aceea întemeiată pe moștenire și privilegii. El pune pe toți în aceleași condiții de concurs, pentru a premia pe învingătorul înzestrat în mod nativ. Chiar fiindcă este mai bine să se respecte inegalitatea dela natură, trebuie efectuată egalitatea economică.

Ruperea barierelor produse de distribuția inegală a bogăției aduce o nouă ordine socială, domina afirmării libere. Nu e deloc paradoxal să se susțină, în această ordine de idei, că ordinea socialistă asigură dreptul individului contra oricărei autorități ce i-ar amenința liberul arbitru.

Inconvenientul regimului burghez este mai ales acolo că nesiguranța individului îl face să adune bun lângă bun și tot celui ce are i se mai dă, fiindcă proprietatea atrage în mod magnetic altă proprietate.

Prin fărâmițarea pământului în loturi — de ex. — statul nu poate împărți dreptatea așa fel încât să fie nevoie de alte exproprieri. Cu sufragiul universal, educația universală fără proprietatea universală, colectivizată, exercitarea libertății omenești nu e garantată. Fazele ultime ale istoriei poporului român o dovedesc cu prisosință.

Dacă se pot aduce obiecțiuni arhitectonice cetății a socialismului, apoi sunt a se adresa așa zisului socialism de stat. În răstimpul de tranziție spre vremea viitoare a libertății depline, este firesc ca seismograful sociologic să indice critici dese aduse realizărilor de inspirație marxistă. Trebuie însă să nu se confunde socialismul ortodox cu diversele interpretări și adaptări impuse de împrejurări mărunte neprevăzute. Deasemenea nu este de admis ca unui capitalism de stat ca cel din Rusia sau economiei dirijate din Statele Unite să i se dea numele de socialism integral. Acestea sunt numai mlădițe bastarde, care vor fi răsturnate dela domnie încurând de către șefii legitimi.

Europa contemporană se zbate în cel mai crunt război economic care a existat vreodată. Ca remedii se încearcă toate devizele, întorcându-se uneori la mercantilismul secolului al XVII sau

proiectând cu avânt o societate financiară a Țiunilor.

Progresul în această direcție se arată iar atunci când se preconizează desființarea vămilor și constituirea de unități economice tot mai mari. Pe aici duce calea spre înfăptuiri socialiste. Intervenționismul însă nu poate fi privit decât ca un moment de echilibru între cele două forțe în luptă, burghezia și proletariatul. Economia dirijată a căreia apologie se face în prezent are doar avantajul de a împăca pe exploatat și exploatator, puși în fața judecății statului. Resortul de bază este în toate cazurile acestea tot capitalismul.

Or, socialismul insistă asupra faptului că vremea libertății depline începe acolo unde sfârșește capitalismul.

Cineva poate învinui transformările din Rusia sovietică fără a lovi prin aceasta în idealul socialist. Acolo încă nu este realizat, ci numai în curs. Structura economică nu este cu desăvârșire schimbată, atunci când un număr considerabil de kulaci nu și-au predat pământul colectivului. Fiindcă în alte țări capitalismul se afirmă cu energie, dictatura proletariatului rus așteaptă un moment istoric mai favorabil pentru ștergerea statului capitalist și a mecanismului său economic. Clipa aceasta se apropie cu fiecare zi, datorită atât luptei proletariatului cât și fatalității desfășurării evenimentelor. O clădire neîncăpătoare și veche se dărâmă dela sine, făcând loc unei case în stil nou, cu aceeași lumină pentru toate etajele și camerele.

După marxiști, fenomenul concentrării forțelor productive și agitația dictatorilor întreținuți este preludiul prăbușirii celei mari. Burgheziile naționale se macină singure, iar proletariatul va lua pe neașteptate puterea în mâinile lui. Aproape fără să vrea cele două clase în dușmănie azi se vor împăca, eliberându-se de sclavia materiei. Burghezii emancipați vor vedea că Proudhon avea dreptate când zicea că proprietatea e un furt și ea n'are nici o justificare morală. Pe când proletarii vor scăpa de tirania economică, burghezii cari vor supraviețui clipelor de război, vor scăpa de sclavia ideilor preconceptuate.

Calea care duce spre această buleversare ce ar avea ca rezultat pacea generală este blocată atât de puterea conștiinței celor puțini — profitorii — cât și de ignoranța celor mulți — muncitorii. De aceea este nevoie de acțiune spirituală internațională. «Cercetarea simplă a condițiilor economice nu este, spune d. Lotar Rădăceanu într'un studiu recent, de ajuns. Oricât ar fi ele de coapte pentru socialism, tot condițiunile subiective sunt hotărâtoare și psihologia socială devine instrumentul cel mai de seamă al mișcării socialiste, în fixarea scopurilor imediate ale politicii ei.

A cunoaște gândirea și simțirea masselor, înseamnă a cunoaște — în fiecare moment — pasul care poate și trebuie să fie făcut pe drum în spre socialism. Căci socialismul nu se va înfăptui niciodată prin simplul automatism al evoluției istorice, ci numai prin voința și munca oamenilor însăși ale căror gânduri, stări emotive și acte de voință — determinate desigur în primul rând de interese de clasă — dar nu numai de ele — constituie în desfășurarea lor, însăși istoria umană.

...tul de forță între clase este, în fond, o pro-
psihologică, mai exact o problemă a con-
...i de clasă, maturității de gândire și voinței
...ce a oamenilor 1).

...ralele cu evoluția înceată a procesului eco-
...ic există mersul mai rapid, de avantgardă,
...oerimii care pătrunde prin cuvânt în sufletul
...iditilor.

Orice s'ar spune, între structură și suprastructură,
între material și ideal există o relație de reciprocitate.
Exemplul cel mai plauzibil ni-l oferă revoluțiile de până acum.
În ritmul revoluțiilor se observă ușor momentul de
preparație pe cale culturală, distinct de momentul scufundării
definitive a sistemului social care nu mai corespunde
necesităților. Seducțiunea verbului, vraja scrisului
a fost aceea care a minat absolutismul francez
ca și pe cel rus. Pentru vremea libertății care
se anunță apropiată se va proceda la fel, întrucât
geniile artistice au viziuni intuitive asupra viitorului.
Este firesc, prin urmare, ca mentorii literaturii
contemporane să continue veșnica luptă pentru
libertatea presei. Este natural ca ideile socialiste
să câștige teren mai întâiu în lumea intelectualilor
și apoi în sufletul mulțimii. Când socialismul
va fi asimilat de către toată masa muncitorească,
în așa măsură că va da naștere la mit, victoria
libertății este sigură.

Nu poate nimeni nega că burghezia și-a dat
seama de valoarea mitului și-l alimentează canalizându-l
în folosul ei. Miturile religioase ca și mitul
naționalismului formează întărituri cari nu pot
fi sfărâmate în scurt timp, cum cred unii ideologi.
Aceste rețete țesute de imaginația popoarelor
trebuie înconjurate sau întrebuintate așa fel

încât să fie un mijloc de apărare pentru socialism.
Dacă e posibil socialismul trebuie să-și adâncească
rădăcinile în solul religios al claselor de jos.

Sovietele câștigau mai ușor țărănimea de partea
lor dacă făceau apel la comunismul primelor
colectivități creștine. În felul acesta socialismul
poate deveni el însuși o religie, cu credincioși
cari au în gând raiul ca țara în care nimeni nu
e bogat și sărac. Căci, ce este altceva credința în
paradisul pierdut și cu recăpătarea lui decât o
legendă prin care se satisfac mulțimele? Ideologii
cari au pus în teoriile lor sociale «vârsta de aur»
în viitor nu vor fi actuali decât atunci când starea
psihică a mulțimii va crede cu tărie în aceasta.
Utopiile sunt creații individuale și de proveniență
intelectuală, pe când miturile sunt produse
colective. Utopiile au șansa de a fi realizate
doar învăluite în mit. Poate că în acest sens s'a spus:
«Utopiile de ieri sunt realitățile de azi, iar
utopiile de azi realitățile de mâine».

Progresul mișcării sociale care țintește spre
viața viitoare în care libertatea va fi suverană,
prin alcătuirea grădinei colective, va trebui să
mai aibă și ea martirii ei fanatici. Și de fapt ei
s'au ivit la timpul persecuțiilor și se vor arăta
neînduplecați și cu ocazia ultimelor evenimente.

Nu numai blocul economic internațional, ci și
internaționala intelectualilor va constrânge prin
protestul ei pe dictatorii tiranici și setoși de
spectacolul războiului. Siguranța însă că din
vâltoarea actuală se va arăta zeița născută din
spuma mării sociale — Libertatea — trebuie să
ne-o dea starea morală a masselor. Gloata trebuie
pregătită sufletește pentru țărâmul libertății.

Imperativul acesta se simte mai ales în țara
noastră.

1) Lotar Rădăceanu; «Socialism Nou» Ed. Șantier pag. 46.

TITU LIVIU CLUJEANU.

Apusul Parnasului *)

Pe țărmul mării de nour
stă ancorată

fruntea Parnasului,
măhnită,
sbârcită de veacuri.

Pe bordul vasului

mării
se leagănă muzele.

Buzele

lor veste,de,
prinse în clește de
secol

NOU,

gângură slove 'ncălcite

VECHI;

și varsă apusuri în pieptul poezilor,
toarnă pe coarde

veninul...

Imi place furtuna ce-anunță seninul.

Imi place să văd pe ruguri
secularele juguri
și sărențele zilelor moarte.

Aud:

suspină—în șoapte—un glas:
— Parnas... O! Parnas!...

Bocește poetul învins,
întins

pe barba celui de sus
și peaptână bucelele îngerilor...
Priviți!

URIAȘUL APUS

îmbracă în umbre părjolul stins
și 'năbușă surlele plângerilor....

Auziți?

Se aude din cer... de pe creștetul muntelui
cum rage viața

în
vale?

Azi

un cor de guri
a găurit văzduhul,
cu un titanic «VREM»!...
o grindină de uri
l'a ciuruit...

Eri

un miner

fu 'ngropat de viu;
o stâncă surpată l'a pus în sicriu...

Măine

cine
va frunzări zilele
zilelor?

Rage viața — muza mea.
Eu o ascult.

Vreau
c'un răs de plumb
să sfâșii sbârcitele muze.
Cu barda
să despice legendele.

Buze... buze... mii de buze,
priviri și pași

veniți la vale,
în lunca vieții
să făurim un nou Parnas
Parnas cu oameni
vii,
Parnas fără stafii,
fără fantome!

BACOV EMILIAN

*) Din ciclul «Manifest către poezi»

O personalitate reprezentativă a intelectualității românești:

GEORGE VALSAN

Climatul de munte al metropolei transilvănene nu priise sănătății sdruncinate a savantului geograf și scriitor George Vâlsan, ci dimpotrivă îi agravase starea într'atâta, încât întoarcerea în aerul moale al Bucureștilor a fost imperios cerută, spre profundul și neconsolatul său regret — cum mi-a mărturisit în mod repetat.

Moartea totuși l'a pândit și ni l-a răpit acum câteva zile.

Ardealul se închină recunoscător, mișcat, îndoliat, plin de venerație în fața figurii de acum eterice a marelui și autenticului intelectual care a răspuns din primul moment, chemării adresate, printr'un apostolat multiplu.

George Vâlsan a reprezentat până în ultimul moment mișcarea științifică inaugurată la universitatea din Cluj, căci, deși mutat, își rezervă direcția Institutului de geografie și Anuarului său — într'atâta își iubise Ardealul și se devotase idealurilor sale.

Nu știu dacă și ardelenii au răspuns cu sentiment egal, efuziunii cu care îi îmbrățișase el cauza. În orice caz intelectualitatea ardeleană conștientă de valoarea creației lui Vâlsan i-a făcut locul convenit în știința și inima sa.

Dela înălțimea pregătirii științifice și a talentului său scriitoricesc, George Vâlsan a dăruit universității clujene un institut foarte bine organizat: Institutul de geografie, ale cărui lucrări de seamă le tipărea în Anuarul de meritată faimă. Studiile scormoneau realitățile Ardealului. Disciplina chema la muncă o seamă întreagă de tineri, îndrumați în mod solid spre ample monografii de probleme. Seminarul său strălucea printre cele dintâi. A înțeles să dea Ardealului întâi de toate un primat științific — ceiace i-a adus succes pe deplin. Direcția a continuat-o chiar de departe, până în clipa din urmă.

Dacă se legase atât de mult sufletește de Ardeal, o făcuse desigur și stimulat de răspunderea politică ce-i revenia prin competența materiei; a luat lupta cu geografii unguri cari se prevalau de frumusețea naturală a lanțului Carpaților destinați eternei uniități a statului ungar. Vâlsan a inversat problema exact în vederile genialului bărbat politic Papiu Ilarian,

demonstrând inseparabilitatea muntelui de șes; cine deține platoul stăpânește și câmpia. Teza este susținută în monografia Ardealului — e ultima și cea mai importantă apărare științifică a uniității statului român.

George Vâlsan s'a încadrat deabinelea în toate direcțiunile spirituale regionale; a participat la cercetări etnografice, la frământările Astrei, la lucrări de ordin cultural și literar. Se asimilase spiritului public ardelenesc, cu care se pare dealtfel că avea mari afinități prin firea potolită, tăcută, blândă și moderată.

Personalitatea lui George Vâlsan respira numai meditație, delicatețe, discreție și poezie. Fire de filozof. Maestru al stilului. Sensibilitate față de orice măreție de gând și culoare a naturii. Scrisul său atinge perfecțiuni depline. Impresiile sale asupra Coastei de argint, poeziile sale, evocările despre oameni (Bogrea) sunt perle literare.

Activitatea lui George Vâlsan este ramificată: având în centru complexul rigid al științei geografice (Câmpia Munteniei), ea atinge numeroase alte domenii de ordin istoric, politic, cultural, literar, manifestându-se pe deasupra ca un excelent organizator, conducător și îndrumător științific.

Ardealul este neconsolat de pierderea savantului și scriitorului George Vâlsan, care i se atașase prin toate creațiile și fibrele sufletului său.

Noi suntem pe deasupra, personal foarte afectați de desnodământul prematur: moare un colaborator al «Societății de mâine».

Când în clipa despărțirii de Ardeal «Societatea de mâine» a subliniat pierderea cu o notă de înduioșare, George Vâlsan a simțit un val nestăpânit de emoție care i-a stârnit lacrimi în ochi: și totuși s'a găsit cineva în Ardeal care să-i dea cuvenita recunoaștere.

Ne-am pomenit la redacție cu o vizită extrem de plăcută. I-au urmat mai multe articole. În semn de deferență ne-a acordat nouă dreptul inclusiv de a-i însera o prea frumoasă lecție de deschidere a cursului său de geografie dela universitatea bucureșteană.

Cine n'a savurat apoi în «Societatea de mâine» inspiratul său articol despre Vasile Bogrea?

ION CLOPOȚEL

PARADIGMA

Frumos stă poemul fără grele imagini,
Icoană fără cadru de argint împărătesc
Ci crestată simplu'n lemn alb românesc,
Nu ajunge o bancnotă de lună plină
Să răscumpărăm spicele
Imprăștiate pe drum ca prepelițele.

Când pică frunza, oamenii au febre,
Li se rup plămâni: cerul e mânios ca un taur.
Se desgolește țara ca o vorbă de aur.
Numai iepurii în marginea satului pasc trifoi
Și ciulesc urechile când simt om aproape
Căci e noapte vârtoasă.

Caii dorm de-un veac în picioare.

(Din «Marathon»)

E. AR. ZAHARIA

Capitala de mâine

Recordul de construcțiuni în 1935 la București, pe baza noului plan de sistematizare ce l-am văzut astăvară cei mai mulți fără a pricepe mare lucru, în parcul Carol, ne îndreaptă în mod firesc curiozitatea spre ceea ce va fi mâine capitala. Intr'adevăr, în fața numeroaselor șantiere, ce au răsărit în toate cartierele, ne este greu să rămânem impasibili. Vechii bucureșteni, acei, cari au apucat vremurile de traiu patriarhal și tihnit al unei capitale mici și fără însemnătate, deplâng opera năpraznică a târnăcopului, ce le-a răpit terasa Oteteleşeanu, Elisée-ul și atâtea colțuri, ce le erau dragi. Pentru casele-ventuze, cum au fost poreclite noile construcții cu aspect american și multe etaje, ei nu au decât un profund dispreț, izvorit din convingerea, că idealul de habitațiune al românului nu poate fi decât o casă cu curte, în care se poate simți stăpân absolut. În fața acestor preamăritori ai Bucureștilor de altă dată, se găsesc acei cari, fie lipsiți de leștul unor amintiri personale, fie înzestrați cu o obiectivitate suficientă, urmăresc cu interes și simpatie evoluția capitalei noastre, care, dela Unire încoace, a făcut un pas gigantic înainte.

În observațiunile noastre critice, ne vom sili să ne menținem pe o linie mijlocie, fără a ceda impulsului nostru progresist, și ținând seamă de primul principiu urbanistic, care este realizarea unei cât mai perfecte armonii în ansamblu.

1. Planul de sistematizare.

Nu credem să mai existe în Europa o capitală, care să se fi dezvoltat atât de anarhic ca a noastră. Prima încercare de a se impune locuitorilor anumite reguli, după cari să construiască, și să se fixeze o lărgime minimă a străzilor, s'a făcut prin Regulamentul organic. Mai târziu, în timp ce aiurea canalizarea, apa, gazul și electricitatea, telefonul, poșta pneumatică, trenurile subterane și suspendate erau instalate pe baza unui program sistematic, orașele avându-și configurația, limitele și tendințele de dezvoltare bine stabilite, la noi totul s'a redus la realizări fragmentare, incomplete. Străzile și piețele se proiectau și se croiau după bunul plac al ocazicilor edili, cari aveau firește grija să-și menajeze interesele personale sau pe ale puternicilor zilei, în detrimentul interesului obștesc. În felul acesta am ajuns să avem atâtea artere întortochiate și discontinue (de ex. intersecția Știrbei-Vodă cu Luterana), cari încurcă circulația rapidă a zilelor noastre. Nu în zadar *Richepin* a caracterizat Bucureștii ca un mic orașel văzut, înconjurat de un

sat enorm. Pentru un occidental, capitala noastră oferea poate mult pitoresc, dar aproape nimic din ceea ce se cere unei metropole.

Două sunt elementele ce au favorizat modernizarea Bucureștilor: întâiu, perioada de prosperitate ce a urmat războiului, apoi, criza economică-financiară. Dacă prima a canalizat spre capitală imensele bogății ale țării întregite, cea de a doua a favorizat investițiile imobiliare. Din alternarea acestor elemente vor rezulta Bucureștii de mâine.

Îndată după războiu s'a putut pune, în mod teoretic cel puțin, chestiunea mutării capitalei în centrul țării. Azi, după ce s'au investit miliarde și miliarde în cetatea lui Bucur, o asemenea ipoteză este exclusă, cu atât mai mult, cu cât motivul cel mai puternic ce pleda în favoarea mutării, cel de ordin strategic, cade în fața perspectivelor războiului viitor, în care distanțe de 100—200 km. nu vor mai constitui un obstacol în calea inamicului.

Bucureștii de după războiu nu mai corespundeau însă exigențelor unei metropole a sud-estului european. Dar, în loc să se conceapă de îndată un plan de ansamblu, eșalonat în vederea realizării, pe un număr de ani, s'a continuat cu sistemul vechiu al cârpelii, ceea ce nu a exclus însă foarte laudabile înfăptuiri, cum a fost alimentarea cu apă a orașului, deschiderea bulevardului I. C. Brătianu, etc. Intre timp, s'a lucrat totuși la elaborarea unui plan general de sistematizare, menit a schimba radical înfățișarea capitalei și a constitui o așezare definitivă a elementelor ei componente. Azi, acest plan are ființă legală și totul ce se construiește de acum înainte, va trebui să-i corespundă.

Nu vom intra, firește, în discutarea amănuntelor acestui plan. Ne mărginim la constatarea, că el preconizează sistemul de împărțire pe zone a municipiului (zonă de vile, industrială, etc.), limitându-i întinderea, și crează artere mari de circulație, unele drepte, altele circulare, cari vor permite o comunicație rapidă între cartiere.

Realizarea pe teren a acestui plan, iată marea problemă! Primăria, în fața unei cereri pentru autorizarea de construcții pe un teren, căzând potrivit planului sub expropriere totală sau parțială, este pusă în fața alternativei, ori de a face formele pentru expropriere, ori de a acorda autorizația solicitată. Jurisprudența constantă a Comitetului central de revizuire, confirmată de Inalta Curte de Casație, ocrotește astfel exercițiul dreptului de proprietate, garantat prin art. 17 din Constituție. Cum însă expropriere este o operațiune costisitoare, iar proprietarii unor asemenea terenuri dau asalt Pri-

mărilor de sectoare, vom înțelege că situația lor nu este ușoară.

La Berlin, edilii au preconizat, pentru a nu fi stânjeniți în realizările lor urbanistice, suspendarea prin lege, pe 15 ani, a exercițiului dreptului de proprietate în anumite zone. La adăpostul unei asemenea măsuri, se pot face, de sigur, lucruri mari. La noi, din nefericire, colectivitatea trebuie să sufere de pe urma egoismului și lipsei de spirit de înțelegere a unor cetățeni, fără ca legiuitorul să poată recurge la măsuri radicale din cauza îngrădirilor constituționale. Este încă în amintirea tutu-

ra cazul imobilului Oscar Niculescu din Piața Brătianu și cei cari trec azi prin fața Preșidenției Consiliului de miniștri, pot vedea alături o casă ce desonorează întregă Calea Victoriei.

Dificultatea semnalată mai sus, poate întârzia, dar nu împiedeca realizarea planului de sistematizare. Ceeace, cunoscând zelul modificator al românului, socotim însă mai periculos, este ca, într'un viitor oarecare, să nu i se aducă schimbări «ici-colea în părțile esențiale». Bun, rău, planul de sistematizare va trebui respectat pentruca odată și odată să avem o capitală, demnă de acest nume.

Dr. AUREL PĂCURARIU

O excelentă monografie a lui Franz Ferdinand

După ce a consultat surse foarte felurite cu privire la viața și caracterele de relief ale figurii lui Franz Ferdinand (nenorocitul arhiduce ucis la Sarajevo — moment care a deslănțuit catastrofa din 1914), dar desigur îndemnat îndeosebi să-și scormoniască propriile sale amintiri de martor foarte atent al vremii, d. Const. Graur eminentul director al ziarelor *Adevărul și Dimineața* a reușit să ne dea cea mai izbită și complectă monografie a «eroului» (în sens de personaj central al operei). Cartea voluminoasă «Cu privire la Franz Ferdinand» — cum o intitulează d. C. Graur cu atâta modestie — în cele 600 pagini descoase cu atâta iscusință notele personale ale moștenitorului tronului habsburgic și analizează atât de meticolos evenimentele istorice și rolul oamenilor vremii, în cât ea este de cel mai captivant interes. În deosebi pentru românii din Ardeal și Banat, cari-și ațintiau cu atâta insistență privirile spre palatul Belvedere, destăinuirile (căci dețin toată prospețimea noutății) d-lui Graur au darul să restabiliască pe dea'ntreagul lucrurile, adică să răstoarne un fetiș și să înlăture o enigmă.

Din memoriile observatorilor intimi ai vieții cotidiene, cum au fost colonelul Brosch și contele Czernin, ne facem o idee instructivă despre mentalitatea lui Franz Ferdinand. Întâi de toate el era autoritar, nu suferia contraziceri și repede-și schimba opiniile. Era neîncrezător în oameni. Dispunea de un vast oficiu de quasi-spionaj cu fișele tutu-

și impunându-și voința la fiecare pas. Intre Schönbrunn și Belvedere exista o tensiune care uimia și punea în perplexitate funcționăria superioară a imperiului.

Franz Ferdinand ardea de nerăbdarea ofensivelor armate. Cultiva cel mai nesăbuit militarism. Bigot, era un clericalist feroce. Nu tolera ascensiunea plebeilor, ei monopoliza deținerea posturilor pentru înalta aristocrație. Se situa pe un plan mult inferior lui Francisc Iosif care a fost capabil în 1906 să dea câștig de cauză socialiștilor în chestiunea votului universal. Pentru toate chestiunile recurgea numai la informatorii săi militari devotați. Era gelos de orice ascensiune a cuiva. Mediocritatea lui producea confuzii dese. A zădărnicit o amplă acțiune de înțelegere între germanii și cehii Boemiei. Doria să monopolizeze orice glorie.

Pe români îi cunoștea foarte puțin. Nici un popor nu-l interesa în mod special. Era tipul Habsburgului care credea numai în clica austriacă, în «națiunea austriacă» formată din adunăturile întregului imperiu, indiferent de naționalitate, adică în indivizii cu mentalitatea civilă și militară cari slujiau pe Habsburgi și trăiau din favoarea imperială (cum au caracterizat-o Marx și Tache Ionescu).

Cu aceste tare sufletești, cu spiritul său strâmt de castă și lipsit de simțul politic, evident, că Franz Ferdinand nu era omul dela care românii ar fi fost îndreptățiți să aștepte o îndreptare a sortii lor. Erau apolitici toți

conducătorii noștri cari-și făceau iluzii. Românofilia lui Franz Ferdinand e contestabilă.

Asasinarea se pare, că a trezit în bătrânul împărat un sentiment de ușurare, de eliberare: prea mult suferise din cauza slăbiciunilor și ambițiunilor mocnite ale lui Franz Ferdinand.

În opoziție cu firea ciudată și morbidă a lui Fr. Ferdinand, apare din paginile monografiei figura inteligentă a kronprințului Rudolf, persecutat fără milă de împărat pentru ideile sale avansate. Rudolf era oarecum pus sub interdicție, îndepărtat dela trebile statului, supravegheat în mod excesiv. Totuș Rudolf desvolta o activitate vie de... ziarist la «Neues Wiener Tagblatt» redactat de Moriz Szepe și dedea dovada unei maturități frumoase prin concepțiile sale asupra lumii contemporane — admirând de pildă marea putere a republicii franceze... Cu toate că biograful nu ne-o spune precis totuș concluzia firească este că Rudolf a fost suprimat de către camarila care nu putea suporta un spirit liberal de vigoarea lui.

Volumul conține o bogăție rară de informațiuni. D. Const. Graur este documentat ca un istoric, în plus este meșterul care însuflețește și caracterizează oameni și lucruri cu o intuiție care nu dă greș. Relațiile asupra dezvoltării rapide a socialismului austriac sunt dintre cele mai interesante și instructive. Stilul curgător și spiritual se adaogă vecărității fondului.

HORIA TRANDAFIR

Aspectele sociale ale literaturii bulgare de astăzi

II

Paralel cu acest realism, apare o nouă școală, așa zisă simbolistă, ale cărei principii erau o copie fidelă a simbolismului francez. Nota mistică în unele scrieri literare se pronunță din ce în ce mai des. Astfel pe scena literaturii bulgare se dezbate tragedia bălăcirii într'un haos intelectual a întregii intelectualitate.

Pe lângă aceștia iau ființă și alte școli din care vom aminti aceea a impresionistilor, a expresioniștilor și a individualiștilor.

Decadenți, simbolști, demoniști, nitzeani, tot felul de iști, umplură literatura bulgară. În satira sa filosofică «Demoniști și decadenți» poetul social St. Mihailovski a prins foarte bine trăsăturile acestor anomalii ce sugrumau adevărata literatură. Sfidează oamenii, sfidează-te pe tine însuși, sfidează sfidarea, iată în linii generale psihicul cântăreților leprei, întunecului, holerei, asasinatelor, și ai mizeriei. Au sintetizat filosofia machiavelistă, talleirandiană și nitscheiană, au cântat depravarea și sfidarea, au umplut piața cu tablete otrăvitoare, au inventat dicționarul cuvintelor scârboase și au înmormântat pudoarea societății burgheze. Războiul balcanic precum și cel mondial a stagnat într'u câțiva producția literară. Vin zilele armistițiului. Nourii militarismului își făcuseră efectul. O ploaie torențială cu grindină mare ce distruse toate semănăturile. Pace și raporturi bune cu toate popoarele. Steaua naționalismului romantic de mult se stinse. Nici pic de șovinism. Lumea cere pământ și libertate! Stamboliński tribunul țărănimii bulgare dă primul avertisment: înfrățire cu poporul jugoslav, pace și legături prietenești cu toate popoarele inclusiv cu Rusia Sovietică. Guvernul lui a fost taxat ca guvern bolșevic și prima zi a verei dă lovitură. Savonarola al Bulgariei fu culcat la pământ. Reacția triumfă. Vine Septembrie cu răscoala muncitorilor și țărănilor Bulgari. Zeci de mii de jertfe cu o sută de mii văduve și orfani. Intreaga generație de scriitori se găsea la încercare, la grea răspântie. Ce să cânte în versurile ei? Ciripitul păsărilor din codru era asurzit de tunetele și pocniturile armelor, mirosul florilor era amestecat cu un miros greu de cadavre în putrefacție, murmurul apelor șopteau jalea jertfelor, apele curgătoare erau însângerate de sângele nevinovat al rebelilor, câmpiile vaste dogoreau de arșița soarelui lui Martie și în această realitate socială trebuia să creieze adevăratul scriitor. Fuga din viața obștească l-ar îndepărta dela adevărata misiune. Și precum marele suflet din Iasnaia Poliana a dat semnalul de alarmă prin pamfletul său istoric: «Nu pot mai departe să tac», tot așa se găsiră scriitori și poeți cari înspăimântați de ororile vremii, dădură semn de alarmă, se identificară cu suferințele mulțimilor și ca prin minune toate acele școli literare, îmbibate cu ură și sfidare, încetară ca prin minune să turbure liniștea de cimitir. Ca și cum printr'o forță magică, cadrele acestor cenacluri literare rămăseseră paralizate. Nu mai producea nimic care să denote ură și minciună. Se crează un puternic curent pentru emanciparea vieții politice. Deocamdată simpatiile marului număr de scriitori și poeți erau din partea țărănimii și a muncitorimii. Strigăte pentru umanitate nu se dădeau numai din cercurile pronunțat revoltătoare, ci aceste strigăte porniau și din rândurile burgheziei mici de nuanță democratică. Și între anii 1923—1931 adică

dela anul revoluției până la 1931, anul venirii la putere a guvernului Mușanov în Bulgaria, se petrec numai mistere. Cei mai de seamă bărbați de stat și oameni politici, fie ei burghezi, erau asasinați fiindcă nu împărtășau vederile regimului. În schimb literatura în acești ani are un caracter realist-social și scriitorii și poeții cari scriau pe teme sociale cu subiecte din zilele revoluției erau la modă. În acest interval de timp literatura bulgară își recapătă adevărata ei fizionomie. Descrierea realității sau mai bine zis dând iluzia despre această realitate socială a fost preocupățiunea cercurilor scriitorești. Și în acest timp noi avem perle din poezia bulgară, ce cu drept cuvânt pot intra în poezia universală. Cele două cercuri de scriitori cu idei progresiste și anume cel din jurul lui Gheo Milev numit «Plamăc» (Flacăra) și cel din jurul lui Gheorghî Bacalov numit «Nov Pă» (Drum Nou) au marcat o dată în literatura bulgară. Gheo Milev era unul din șefii școlii expresioniste. Însă realitatea din 1923 îl face cel mai aprig apărător al umilițiilor și obidițiilor și prin poema sa istorică: «Septembrie» se dovedește ca cel mai talentat poet bulgar. Poate că a fost singurul poet bulgar cu o cultură europeană. Reacția l'a asasinat în munții Vitoșa în anul de tristă memorie 1925! Tânărul poet Atanas Dușcov într'un interviu avut cu Max Reinhard, acesta i-a mărturisit că cunoaște Bulgaria și un singur om, acesta-i Gheo Milev.

Înainte de a trece la literatura bulgară de azi vom înșira cei mai de seamă reprezentanți ai școlilor literare bulgare care răsăriseră ca o opoziție a școlii estetice-literare a lui Slaveicov. Parte din acești scriitori și azi sunt nume mari cari depun mult zel pentru îmbogățirea literaturii bulgare.

Ca reprezentat tipic al realismului vom aminti pe Elin-Pelin care a descris viața dela țară. Felul de a gândi și a simți precum și întreaga psihologie a țaranului și în primul rând a țărănilor din regiunea Sofiei numiți «Șopi» se redau în nuvelele sale. Ca o nuvelă tipică ce poate fi o perlă a beletristicii bulgare notăm aci: «Pe lumea cealaltă». Acest gen de a descrie întâlnim la nuvelistul rus Al. Neverov. Însă notă sinceră se relevă la Elin Pelin¹⁾ Alături de Elin Pelin, amintim pe Gheorghî P. Stamatov născut la Tiraspol-Rusia. Stamatov a scris nuvele de o adâncă analiză psihologică. Nota tragică de care sunt cuprinși eroii lui Stamatov, denotă o înțelegere fină a problemelor dezbătute.

Ana Carima născută la 1871 în Berdiansc (Rusia) din părinți — Voevodul Todor Velcov din Sumla și Stepanida Muzicenco — ucraineană.

Încă cu primul său debut Ana Carima a atras atenția publicului bulgar, iar estetul Slaveicov prevestea că Ana Carima va deveni carissima cetitorilor. Din dramele sale au fost jucate cu succes de Teatrul Național din Sofia următoarele: «Peste zid», «Viață pierdută» și «Alunecare». În anii de reacție 1924—1930 e nevoită să plece din Bulgaria și ajunge în Rusia Sovietică unde e trimisă să organizeze Bulgarii-Ciuvași. Însă curând ea se înapoiază și în viața acestei scriitoare survine o nouă metamorfoză. Ea devine stâlpul mișcării feministe, renunțând la comunism. Și când în 1934 un scriitor a

1) Această nuvelă a lui Elin Pelin, precum și alte trei de scriitori G. Stamatov, Liudmil Stoianov și I. Covacev, au apărut în traducerea noastră ca Nr. 450 al Bibliotecii «Lectura» floarea literaturii streine.

îndrăznit să vorbească de metamorfoza politică a D-nei Carima, ea l-a dat în judecată. Inșă Tribunalul considerând că scriitorul din intenții patriotice a vrut să țină o lecție de naționalism D-nei Carima, l-a achitat.

Iv. St. Andreicîn poetul social de odinioară, scria mai mult versuri de dragoste și a avut nenorocul de a fi taxat un adept al lui Oscar Wilde. Până la moartea sa a fost un individualist și un învins al vieții. Moare în anul 1934.

Gr. Ceșmegiev unul dintre leaderii social-democrației bulgare scrie sub pseudonimul Grigor Liutacov. Are câteva volume de versuri lirice, însă n'a putut să se impună ca mare poet. Dealtfel și vârsta lui înaintată îl face sec în multe poezii de nuanță lirică.

Iordan Iovcov e un beletrist bulgar talentat. La început a scris nuvele de războiu predestinate soldaților. Aci am înălăturat toată literatura de războiu scrisă din cabinetele marelui Stat major, literatură cu caracter propagandist-național care deșteaptă pornirile josnice și atâta instinctele sălbatice ale mulțimilor războinice. Așa de exemplu nu poate fi considerată ca literatură poezia «socialistului» poet de odinioară Chiril Hristor care de la Sofia scria versuri inflăcărare «Câte cinci la baiouetă».

Însă cu timpul Iovcov devine un bun scriitor beletrist al cărui realism ne amintește de influența pe care a exercitat-o asupra sa scriitorul român Panait Istrati. A scris multe nuvele dintre care vom aminti culegerea «Nopti în hanul din Antimovo¹⁾ și Moșia de pe lângă frontieră». Dat fiind că acest scriitor a fost mulți ani învățător în Dobrogea de Sud, a descris dragostea bulgarilor pentru libertatea pierdută.

Mihail Cremen a scris nuvele, însă n'a putut să se impună ca talent. Cele două culegeri de nuvele îl evidențiază ca scriitor mediocru. Încercarea lui de a descrie psihologia micului burghez e un simplu deziderat caracteristic socialistului utopist.

Vladimir Musacov ne-a descris ororurile războiului precum și suferințele oamenilor în războiu. A murit în războiu în anul 1916. Culegerea lui «Pete însângerate» cercetează războiul sub aspectul social.

Mai mic scriitor, întru câtva de cabinet, este Nicola Ianev care a debutat cu o serie de nuvele în special în «Zlatorog» (Cornul de Aur), «Naș Jivot» (Viața Noastră) ș. a.

K. Konstantinov în debutul său a încercat să desvăluie primitivitatea instinctelor în războiul civil.

Ivan Chirilov care a început cu revistele literare socialiste, a terminat cu «Cugetul Național» o revistă ultrareacționară. Un scriitor mediocru, mult sub mentalitatea curentă a timpului.

Nicola Dancicov a scris exclusiv nuvele. În ultimul timp scrie nuvele cu subiect: femeia de azi. Dobri Nemirov e un scriitor cu talent în deosebi în nuvelă. O natură melancolică, înzestrat cu simțul de psiholog, iată în linii generale portretul lui Nemirov.

Gheorghe Raicev care scrie și sub pseudonimul Grișa Peciorin e un realist înzestrat cu simț și talent. Din socialismul de odinioară i-a rămas cultura vastă ce se întrăzerește în întreaga operă literară din ultimul timp.

Damian Calfov a scris în deosebi nuvele cu caracter umoristic. E unul dintre bunii povestitori ai Bulgariei. Volumul său «Cocoșul indian» e scris cu mult talent și cu o pricepere de mare artist.

Dim. Șișmanov ne-a descris psihologia clasei stăpâni-

1) În românește a apărut în editura de Stat. În «Boabe de grâu» revista d-lui E. Bucuță, au apărut și alte nuvele de Iovcov.

toare. Ne-a dat trei lucrări mari «Deputatul Stoianov», «Hige Liffe» și «Răsvrătitul». Inșă îndepărtați dela realism, eroii lui nu pot realiza mai mult pentru binele social decât actele de filantropism cari nu vindecă, ci aduc numai o ameliorare temporală.

Nicolae Rachitin e îndeosebi poet. Poezia lui plină de duiosie ne descoperă un suflet sbuciumat. În anul 1934 pe drumul Plevna-Sofia îl găsesc strivit într'un accident. Moartea lui e un mister, precum o misterioasă și viața lui. Pus în disponibilitate din postul ce deținea la Plevna, el sfârșește în împrejurări tragice.

Dora Gabe e poetă care cântă dorul dragostei stinse. Mara Belceva cu poeziile sale lirice ne amintește de anii de copilărie și de singurătatea tainică a vieții.

St. Cilinghirov ne-a dat scrieri mediocre.

Între pionierii simbolismului bulgar trebuie s'amintim câțiva, deși au scris foarte mulți. Spațiul nu permite să ne ocupăm de toți. Noi am expus mai sus originea tuturor școlilor literare și aci nu vom reveni.

Ilia Ivanov Ceren ne-a lăsat câteva nuvele și legende triste din care respiră psihoza vremii plină de mistere.

St. Tinterov e poetul mitic ce ne inspiră oroare pentru viață.

D. Boiagiev (1881—1911) introduce în poezia bulgară adâncimea psihologică a elegiei.

Tr. Cunev e poate singurul pur simbolist în poezia bulgară: poet al văjiitului de toamnă și al consolării față de necunoscut.

Teodor Traianov¹⁾ caută manifestarea în dinamica muzicală a chipurilor. Cu ultimul său volum Panteon ne-a dat forma perfectă a versului bulgar ce-l clasează între marii poeți.

Dimcio Debelianov (1887—1916) e un mare poet social. El ne descrie starea psihologică în care se sbate mulțimea proletară.

Nicolai Liliev, poetul frumuseții și al virginătății, a reușit să dea muzicalitate versului bulgar.

Prof. Dr. Asen Zlatarov stălpul intelectualității social democrat, mare enciclopedist, înzestrat cu un simț poetic desăvârșit, deși profesor de chimie la universitatea din Sofia, ne-a dat cele mai frumoase poezii în proză. Scrie sub pseudonimul Aura.

Nicolai Rainov cu ale sale «Legende Bogomile» s'a impus ca un poet de mare talent. Poezia lui simbolistă și în același timp filosofică e o emanație a profunzimii cugetului bulgar.

Emanoil P. Dimitrov²⁾ e profesor universitar și expresionismul s'a remarcat grație marelui talent al șefului său Gheo Milev care era poet, critic și teoreticianul modernismului, însă în urma evenimentelor survenite în Bulgaria, Milev se declară adeptul unei noi concepții literare, aceia a artei ca instrument de prefacere socială.

Stubel, Stratiev, Simidov și Mircev sunt poeți cari pot fi considerați ca epigoni ai lui Nicolae Liliev. Hristo Iasenov e poetul proletariatului intelectual. Frumusețe, virginitate superbă și luminișuri umple poezia lui Iasenov. Fu asasinat în 1924 ca ultimul plebeu răzvrătit de realitatea bulgară în anii de rebeliune. Ivan Hristov ne-a dat versuri duiosae cari îl clasează între poeți de talia lui Iavorov.

VASILE CHRISTU

1) În revista «Hyperion» dela Cluj în traducerea noastră au apărut versuri de Teodor Traianov, Dimcio Debelianov, P. Iavorov, Chiril Hristov, St. Mihailovski, Nicolai Liliev, Hr. Iasenov și Hr. Smirrenski.

2) Versuri de acest poet au apărut și în Adevărul literar și artistic.

«Clobăneștii» — Gr. Popiți

Continui considerațiunile asupra cărților apărute în ultima vreme în vitrina librăriei bănățene. Fără pretenții de critic consacrat, pentru motivul că sunt bănățean, iar Banatul nu este de loc bogat în critici literari. Mai precis: este atât de sărac încât n'are niciunul.

Niciuna dintre manifestările spiritului nu și-a găsit încă acolo exponentul ei organizat și perfect în afară de opera unor Mocioni, A. C. Popovici, Lalescu, Gh. Popovici, Sârbu, Tîncu, Velia, Grozăvescu, Vidu și Drăgoi. În cele mai multe domenii doar sbateri lipsite de posibilitatea formulării serioase.

Un geniu realizat al faptei deasemeni n'am avut. Întârzim în faza culturală.

În pustiul lipsei de realizări, uneori, strigătul de exasperare al vreunui insetat explorator singuratic:

— «Să fie talente!»

Exclamația aceasta *ciudată și desigur unica* trădează nu numai o neputință, ceiace ar fi foarte grav, ci și o dorință parolistică de afirmare, ceiace este îmbucurător, pentru că poate marca un început de mari realizări ale unor forțe până azi statice, deci odihnite. Scoatem exclamația din scrisoarea anonimă adresată nouă de un bănățean supărat că revistele din țară nu vorbească de bănățeni dar recunoscând înfrânt, că de unde nu-i nici D-zeu nu poate lua. Și-atunci bunul bănățean dă ordin:

— «Să fie talente!»

Gr. Popiți în «Clobăneștile» sale, simplist în expresie și imagini, lucrează cu mijloace proprii și pare un temperament.

În «Glas de cioban» redă simbolice firea sănătoasă a țaranului, nealterată de concepțiile tranzacționare ale orașului:

«Când vr'una dragă dintre oi
Spre altă turmă s'o'ndrepta,
Ascult de glasul din bătrâni
O dau în zori de zi la câini,
Și-i cânt prohodul din cimpoi.

Pentru că

... după cum în cărți e scris,
Și domnul nimicește-ades
Iubiții ce din lege ies...

Rob al freamătului pădurilor, în «Cântec de cioban» Gr. Popiți, se lasă cuprins de vraja lui, reușind să impresioneze cu tremurul temerilor de a profana misterul cosmosului cu tentativa tălmăcirii. De aci forma interogativă:

«Cine poate să'nțelegă
Turma mea de oi și mioare
Și pe cine'n lume-l doare
Când vr'un lup viața curmă
Celor mai frumoase'n turmă?»

Cine'ndurū cu răbdare
Focul verii, sloi de ghiacă,
Și din codrul plin de fiare
Cine-și leagă a sa viață?»

Simplismul oarecum inactual al formei lui Popiți nu trebuie condamnat. Să nu uităm că ne aflăm în Banat unde cei cari au azi patruzeci de ani nu voiau acum două decenii să citească ungurește, iar carte românească nu aveau, și cari cunoscând doar poezia populară românească, nu trebuie speriați cu rezonanțele de orgă ale versului lui Blaga.

Aceștia tânjesc încă după lirica lui Cuciureanu, Hrisoverghi și Mumuianu, cel mult Alexandri, pe care abia au descoperit-o în manualele de limbă ale copiilor lor, ceiace este pentru ei un progres, o descoperire a Americii. Ea le dă mari emoții și le exaltă orgoliul de români, până acum neștiutori de posibilitățile limbii române.

În astfel de circumstanțe «Dor» al lui Popiți, este expresia reușită a unei virile deslănțuirii interioare tășnită cu forță primară din condeiul lui:

Te-astept, iubita mea să vii
Când oile'n sfârșit de zi
Iși lasă muls în strungăreși
Belșugul albei lor vieți.

Te-astept și azi cuprins de dor.

Tăia-voiu mielul cel mai gras
Dintre târziile ce-au rămas
Să sugă țâță și'n Cuptor
Din ferigă și mușchi ales
Aștern culcuș în codru des.

Te-astept să sorb ucigător
Dogoarea ce tășnește'n plin
Din trupul tău. Și să m'închin:
Osana celui ce-a lăsat,
Iubirea stoarsă din păcat.

Rusticismul din poezia lui Gr. Popiți evită toate impuritățile, spre deosebire de producția literară a celor cu atașament rău înțeles față de etnicul românesc. Popiți își dă seama, că mijloacele lui pot cânta feriga codrului, sau chiar foiofiul și sănfirengelul grădinilor, buruieni și flori cu prestigiu oarecum stabilit — dar nu se hazardează să poetizeze varza, ceapa sau spanacul...

E mai valoros — bănățenește vorbind de cât să ne cânte Cotruș, — din complezență că deși ardelean conducea revista «Banatul» — oricât ar face-o cu mai mult talent.

«Revedere» am lăsat-o intenționat la urmă, considerând-o ca cea mai sugestivă a genului. De după rânduri ia contururi puternice imagina vie a unui moment pe cât de indiușător pe atât de bine interpretat:

«Mi-s ochii grei ca norii
plini de ploaie

Și sufletul ușor,
Cum stau cioban între oițe
Lăsându-mi trupul pe-un picior.

Nu le-am văzut de câțiva ani.
Cu ele sunt același, eu,
Doar ele, din cărliani,
Au dinții rari acum în gură,
Și alți dulăii le latră'n dos
Când vine lupul fioros,
Prin târsitură.

«Bibiloaica» bagă botu'n buzunare,
«Băla'și lasă capu'n jos,
Pe semne de rușine,
Că nu mai are coarne,
Iar celelalte tacticos,
S'apropie de mine
Să vadă: oare mai miroso
A lână
Plină de usuc?.....

*

Nu sunt admirator al versului decât atunci când am în față pe omul cu suflet de flăcări, capabil să prăvălească gaurizankarii indiferenței generale depuse pe poezie sub forma munților de volume, cu vorbe sunătoare la coadă ale mulților nechemăți.

În toate celelalte cazuri nu. Pentru că în special în Banat, poezia de până acum rămâne inoperantă ca mijloc de urnire a regiunii din anonimat. Acest rol îi revine total romanului. Numai el poate rezolva complet, radical, sistematic, această uriașă problemă.

Revenind la Popiți și încheiând însemnările referitoare la dânsul, nu mai avem de adăugat decât că valoarea modestei dar nu mai puțin onestei originalității a «Clobăneștilor», îl situiază pe autor alături de acei poeți din Banat cari contează prin ei înșiși iar nu prin proptelele vreunui recenzent, gata ca printr'o încurajare nemeritată să înzecească problematicile puteri creatoare ale te miri cui și făcându-l din cine știe ce nepermis capriciu să răsără cât Eminescu peste noapte.

LIVIU JURCHESCU

Țăranii bucovineni în pictura d-lui Loewendal

D. Loewendal deschide expoziția d-sale de pictură în sala Mozart. Despre această sală de artă, cum o întitulează patronii, am mai vorbit. Nici în acest an nu s'a adus vre-o modificare, astfel că bietul artist expozant suportă toate riscurile unei săli improprii pentru lucrări de artă, iar publicul poate grăbit uneori și mai ales adesea neinițiat, trece pe lângă lucrările artistului de reală valoare, fără să le aprecieze îndeajuns.

D. Loewendal suportă situația de mai sus, suferă din cauza sălii. Te revoltă să vezi cât de ușor trăesc unii oameni din munca onestă și istovitoare a altora.

Proprietarii sălilor de expoziție sunt o clasă reprezentativă. Cu o mică sumă de bani închiriază o sală în centrul Capitalei, montează câteva becuri colorate, în bleu d. p. și atât. Din acest «atăt» realizează câștiguri împătrite, plus câteva zeci de lucrări pe an, oprite dela artiștii expozanți. Și bietul artist destul de vitregit de vremurile actuale, trebuie să ție seamă cu groază de chiria exorbitantă a sălii de expoziție.

Cu toate că există un sindicat al artiștilor plastici, nimeni dintre domni de acolo nu s'a gândit cât este de necesară o sală spațioasă și utilată bine, pentru expozițiile colective (la nevoie) ale artiștilor săraci.

Și acest sindicat dăinuște de vreo câțiva ani! Care-i menirea? Aranjarea «Salonului Oficial»? Acela îl face Ministerul de resort. Atunci?

Sub acești auguri d. Loewendal expune un număr apreciabil de tablouri în ulei și pastel și o sumedenie de crochiuri. O expoziție cât se poate de variată ca intenție și realizări—o desfătare pentru spectator—iar pentru artist o posibilitate cât mai largă de valorificare și cunoaștere mai detaliată de către publicul bucareștean. Pentru faptul că d-sa este cernăuțean, contactul cu noi e de timpuri mari. Deaceea o expoziție a d-sale ar fi trebuit să fie mai fericită în privința alegerii sălii.

Expoziția de față iese din cotidian, din banalul expozițiilor cari defilează prin fața publicului amator de frumos. Lucrările de față marchează o etapă în evoluția plasticii românești. Pictorul atacă subiectele rustice și anume: tema cea mai exploatată în plastica noastră. Dar, pe când toți pictorii au văzut țăranul prin Grigorescu deformându-l până la disperare prin artificial — avem o excepție pictorul Iser, mai veridic însă oarecum șarjat. — Loewendal situează țăranul zugrăvit de dânsul în planul lui normal și în toată autenticitatea lui.

Credem că pe lângă dragostea ce-l mână să zugrăvească atâtea capete de țărani bu-

coveneni — mai este și un alt element care l-a determinat: este conștiința dificultății temei propuse. Că a reușit pe deplin, pe noi ne bucură mult — pentru că succesul d-sale, este succesul plasticei românești, atât de săracă în personalități. Nu ne vom opri la vreun tablou să-l discutăm—acest procedeu se întrebunțează la pictorii mai puțin înzestrați și în expozițiile cărora găsești câteva lucrări bune în sumedenia de tablouri expuse. Expoziția de față în ansamblu este de un nivel perfect artistic. O ținută sobră, o ușurință și eleganță de exprimare plastică se arată de îndată spectatorului blazat. D. Loewendal știe să deseneze și simte profund valoarea intrinsecă a culorii. Nu e mai puțin adevărat că descântecul plin de mister al picturii nu-i este străin. Țăranii zugrăviți sunt prinși în lumea gândurilor lor, cu necazurile și bucuriile lor, — așa, urâți și simpli, șireți și buni — țăranul nostru supt de griji și nevoi — nu acel falsificat: rumen și rotunjor. Zugrăvul are marele dar de a-și surprinde modelul, deși factura îi este de o meticolozitate de miniaturist. Un analism grafic îl stăpânește cu o disciplină rigidă, de aceea poate culoarea îi este poate prea puțin avântată pentru posibilitățile sale. Marea și sincera dragoste care-l animă față de țăranul nostru ne-o transmite din plin — majoritatea lucrărilor de rezistență sunt capete de țărani. Liricul acesta ne bucură, pentru reușita temei d-sale pentru care-l felicităm din plin. Ceeace am putut reproșa însă e faptul că tratează la singular, în mod unic pe țăranul nostru. Am fi preferat să-i vedem și posibilitățile de compoziție. Singura lipsă care se resimte. Cele câteva biserică și mânăstiri, puținele peisagii, ne obligă să credem că suntem în fața unui artist cu multe posibilități. În deosebi, un peisaj din luminișul unei pădurici lasă să se vadă pe culmea unui deal un castel; totul lucrat cu puține elemente cromatice, fără pompierime — însă de un puternic efect plastic.

Crochiurile expuse dovedesc îndemânarea surprinzătoare de a prinde mișcarea modelelor ce-și propune artistul să studieze. Credem că sunt inutile, deoarece pânzele sale vorbesc îndeajuns despre d. Loewendal. Chiar reproșăm crochiurilor șarja prea căutată uneori. Cu aceste mici obiecțiuni — și cu marea tristețea că expoziția se adăpostește în sala Mozart, aducem toată lauda pe deplin meritată acestui puternic talent. Locul d-sale în plastica românească e pe deplin fixat — expoziția de acum o dovedește din plin. Expoziția este triumful personal al artistului, însă tot atâta este și al plasticei noastre.

NICOLAE CRISTEA

DISCUȚII ȘI RECENZII

Tudor Arghezi: „Ochii Malcii Domnului“ („Alcalay“).

Sabina Voinea, fiica unui moșier, este o fată sportivă, întrepidă ca un bărbat și slobodă în purtări. După bacalaureat pleacă în Elveția, între altele, pentru a nu mai fi martoră a neînțelegerilor dintre părinții săi.

Destinul rânducește întâlnirea dintre ea și Wiliam Horst, un căpitan de marină, în compartimentul unui tren elvețian. Dragostea lor spontană răsare ca o floare. Iute și fără ceremonii, se căsătorește în chiar momentul întâlnirii, alături de ei «cu Dumnezeu în forma cea mai curată: Biblia». Dragostea este fructuoasă și, după moartea într'un naufragiu a lordului, Sabina se întoarce în țară, o misiunea sfântă de a-și crește pe Vintilă, «Tile» al ei, pe care-l iubește «ca pe lumina ochilor». Dorind să-și câștige singură existența, ea se așează la oraș și cu munca mâinilor sale reușește să-și creeze pe Tile. — Capitolul în care autorul ne prezintă viața copilărească a lui Tile este de o frumusețe rară. El mărturisește cu prisosință meșteșugul d-lui Arghezi de a înfățișa lumea infantilă, plină de imagini și de senzații de o plasticitate unică.

Ajungând la vârsta priceperii, Tile începe să învețe a citi și a scrie. — Paginile în care Sabina își desfășură metoda ei de predare a literelor sunt de pură poezie. Dragostea maternă — sentiment obiectivat cu cea mai multă putere în cadrele acțiunii acestui roman — este atât de puternică, încât abecedarul devine joc de litere și versuri sintetice, pentru o mai ușoară și mai repede înțelegere și asimilare. Sunt pagini care ne dau întreaga capacitate a d-lui Arghezi de a crea apropieri inedite de cuvinte, de a se juca în imagini. Un capitol de pedagogie maternă, ce va rămânea cu drepturi exclusive în literatura didactică.

Cu mașina de cusut, fiica moșierului duce o existență viguroasă, pentru a reuși să scoată din fiul ei un doctor în matematici. După o muncă îndărătnică, de martiră, Sabina moare încă tânără, lăsând un fiu care nu învățase altă iubire decât pentru mamă-sa.

Când Sabina moare, Tile este matematician, în vârstă de 22 ani. În sufletul lui încolțise o dragoste mistică față de mama lui. Această dragoste filială neobișnuită devine o obsesie, un chin. Tile nu poate concepe viața decât alături de mamă-sa, nu poate trăi decât cu imaginea ei. Ultimele pagini ale romanului sunt consacrate acestui subiect: renunțarea la plăcerile vieții, chiar la o moștenire, refuzul de a trăi altfel.

Un prieten și distinsa mamă a acestuia, d-na Șileriu, încearcă să-l scoată din această stare anormală și să-i redea gustul de viață, mai ales, după ce, spre marea lor uimire, află că Tile nu este altcineva decât nepotul lor. Cu toate eforturile, Vintilă se confundă tot mai mult în umbra devenită halucinație a mamei sale.

Când Ana, o fată tânără, care începe să-l iubească, încearcă să-l smulgă din fixitatea obsesiei, o respinge ca pe o ucigașă a amintirii mamei sale. «A murit mama, am murit cu ea... Nu mai trăiesc... Înălțur dinaintea mea tot ce nu e mama... Sunt untelemnul din candela ei; vreau să mă mistui în flacăra mică până la ultima picătură...».

— Să mă lupt cu viii; să mă lupt cu morții? răspunse Ana, neputincioasă. Vreau să te scot dintr'o groază... Dă-mi cu încredere mâna.

— Întoarce-ți capul domnișoară... Ochii d-tale, ca fluturii de noapte sunt grei și muți. Nu vreau să uit pe mama. Cadă-mi limba din cerul gurii...

Scena se petrece într'o excursie la o mănăstire.

Când văzu o icoană a Maicii Domnului, Tile e catremurat de privirile Fecioarei. I se păru că din cadrul icoanei îi zâmbești mama-sa. «Ochii-i erau tot atât de frumoși ca mai înainte și fața tot atât de proaspătă îi era. Vintilă se duse cu mâinile întinse și alunecă pe genunchi, cu privirile ridicate la Născătoarea de D-zeu. Mamă dragă! șopti Vintilă... Hotărârea lui e luată. Din acel moment rămânela mânăstire și se călugărește.

Am încercat foarte schematic, a face rezumatul acestei povestiri. Cititorii sunt invitați a citi această carte de unică poezie și muzicalitate verbală. Căci cu drept cuvânt, d-l Argezi este un creator al verbului scris. D-sa dispune de o facultate măiestră care provoacă cele mai neașteptate împerechieri de cuvinte, scoțând din aceste contraste efecte

inedite de stil. Inventivitatea verbală a d-sale este egalabilă, doar, numai cu a d-lui Sadoveanu.

La o lectură superficială ești ispitit să crezi că unele capitole sunt un balast, digresiuni, de prisos, pentru povestire. Aceasta, cu atât mai mult, cu cât în compoziția internă a romanului se pare că există ceva fragmentat, ca un fel de înălțuire de «tablete». Dar toate adunate într'un mănunchiu ajung să dea acțiunii o nuanță de unitate și de continuitate. Fiecare pagină, fiecare pasaj chiar, își are semnificația sa, bine determinată; ceea ce face ca povestirea d-lui Argezi să aibă asupra cititorului un efect surprinzător, prin dibăcia cu care a mănuit neprevăzutul.

ION TOMUȚA

Progresele teatrului sovietic

— S'a născut o dramaturgie autentic sovietică. — Spectatorul sovietic. — Adaptarea teatrului sovietic la noile condiții și exigențe ale vieții. —

Am văzut, în cele două articole precedente, enormul avânt pe care l-a luat teatrul sovietic, în decursul celor 17 ani dela revoluția din Octombrie, — avânt din punct de vedere numeric al teatrelor, răspândite pe întreaga mare imensitate a U. R. S. S.-ului.

Dar teatrul sovietic nu-și datorește progresele nu numai numărului său, ci și calității lui, progrese cari sunt universal cunoscute și recunoscute.

Astfel, ca să ne dăm mai bine seama de acest lucru, e bine să cităm spusele lui O. Litovski, în broșura pe care a editat-o V. O. K. S., organul societății pentru relațiile culturale între U. R. S. S. și străinătate, despre teatrul sovietic:

«Dramaturgia sovietică s'a născut și s'a fortificat pe baza luptei de noui teme, de cuprinsul nou al spectacolelor. În 17 ani, o dramaturgie nouă, autentic sovietică, a fost creiată. Noi putem să o afirmăm în toată certitudinea, cu toate că, înflorirea dramaturgiei noastre întârzie încă fașă de literatura sovietică. Creția dramaturgiei sovietice era o operă eminentă dificilă din acest punct de vedere, întâi, fiindcă autorii dramaticei sovietici nu găseau puternice tradiții în trecutul teatrului rus. Am putea spune noi oare că a existat o dramaturgie rusă în sensul pe care o înțelegem noi, atunci când vorbim de dramaturgia europeană? Teatrul profesional rus nu-și făcuse încă primii pași, când Europa cunoștea deacum toate finelele artei teatrale și poseda o întreagă pleiadă de străluciți autori dramaticei. În fond, abstracție făcând pentru Ostrovski, Rusia nu avea o dramaturgie profesională. Deabia după revoluția din Octombrie dramaturgia rusă și aceia a tuturor republicelor surori a început să acumuleze forțe și s'au născut o sumedenie de școli și de curente. În acești 17 ani, s'au produs mult mai multe piese, decât în tot timpul celor două decade cari au precedat revoluția din Octombrie. Dar nu numărul este acela care interesează. Prin problemele ce le tratează, prin ideologia sa, prin calitatea lui artistică, dramaturgia sovietică depășește cu mult tot ceea ce dramaturgia dinainte de război ne-a lăsat drept moștenire.

Profilul social și politic al actorilor și regizorilor noștri s'u schimbat complet. Pe scenă, și mai ales în teatrele noastre tinere, personagiile sovietice nu sunt înfățișate de către actorii tineri după clișeele rolurilor jucate înainte, după imagini creiate anterior, ci după modelul vieții sovietice reale. Spectatorul a devenit un participant activ al întregii vieți teatrale. Și aceasta-i poate una din cele mai mari realizări a perioadei de după 1918».

LIMBA NOASTRĂ

Dacă viața progresează, limba nu poate regresa.

Urmăresc și eu — dela oarecare distanță — discuțiile dintre d-l Pisanii și diferiți interlocutori, asupra limbii noastre. Discuțiile nu mi-se par totdeauna la loc. Mai ales teza susținută de d-l Pisanii de a ne întoarce la limba lui Pseudokynegetikos e naivă. Pentru că, chestia de limbă în bună parte e chestie de gust și de capriciu. Iar despre gusturi nu se discută. Cu atât mai puțin despre toane sau capricii. Și cari oameni sunt mai capricioși decât cocoanele și scriitorii («genus irritabile vatium»), cari până și în măsurarea timpului mai de grabă se orientează după bucătărese cu «mesele» lor, decât după soare, cu trecerea lui la meridian (ad mediam diem = la miexul zilei)! În graiul curent al intelectualilor noștri cuvântul astronomic amiază e înlocuit sistematic cu gastro-nomica masă, («înainte» sau «după masă», în loc de «înainte» sau «după

amiaxi»). Precum în literatura noastră filosofică cugetul și cugetarea tind să dispară, cutropite de năvala gândului și gândirii.

Rogu-vă, iubiiți cetitori de bun simț, cum să mă fixez în limba lui Pseudokynegetikos, de acu-s 60 de ani, și să-mi închid ochii, ori să-mi astup urechile, la pulsațiile vieții moderne, cu avioanele, motorismul și recordurile ei? Cu ce să înlocuim radiodifuziunea, economia dirijată, pauperismul, revisionismul și antirevisionismul, curbele de sacrificiu, seroterapia, radiosopia, rotativele și alte nenumărate cuvinte, inseparabile de progresele moderne?

Progresele imense, realizate în tehnică, în științe, în toate domeniile vieții, nici nu le putea visa Odobescu, prin 1873—74, când își compunea (ca să nu xic alcătuia) «Falșul tratat de vânătoare». Aceste progrese își reclamă cuvinte adecvate, potrivite, oricât ne-am opinti să le înlăturăm, sau să le evităm, dacă nu sunt pe

placul unora sau altora (cuvintele ur nu progresele).

Bine înțeles (sau bun înțeles), eu fac cuvenita deosebire între materialul lexical și între stilul scriitorului. Sub raportul stilului, ar fi ridicol să facem obiecții scriitorilor buni. Dar sub raportul materialului lexical — e altă căciulă. Eu unul, bunăoară, nu mă pot împăca cu multele pilde și alcătui, cheazășii și alte ciudățenii străine, cari mișună până și în cărțile didactice. Par-că elevii și elevele de liceu, studenții și studentele nu ar înțelege exemplele, compunerile, garanțiile, curiozitățile decât scriindu-se sau spunându-se unguerește!

Veți xice că e chestie de gust . . .

Observ că e mai mult o chestie de bun simț.

De teama neologismelor: (greco-latino-romanice-internaționale) nu voiu sări în balta barbarismelor.

GAVRIL TODICA

Geogiul de jos, Jud. Hunedoara
12. IX. 1935.

Combaterea analfabetismului prin cartea ieftină

Să nu ne facem iluzii, ci să mărturisim cinstit, că realitățile satului nu sunt cunoscute îndestul. Deobicei ele ne scapă, fie din cauza insuficienței de pătrundere a vieții seculare ori chiar milenare în cadre oarecum solidificate și greu accesibile înnoirilor, fie datorită spiritului de superficialitate și exagerare al «reformaților» de ieri și azi.

Bunele intențiuni nu lipsesc — am fi nedrepti cu o mare mulțime de oameni de omenie și sacrificiu, — însă ele nu ajută prea mult atunci când nu pot fi întrebuințate din pricina incapacității de a te potrivi stărilor sociale exacte. E nevoie de o concordanță între gând și faptă. Iar trăsăsură de unire este îmbrățișarea conjuncturilor în toată goliciunea lor.

Se știe prea bine, că România este o țară agricolă cu un procent de analfabetism foarte urcat, care ne situează înapoia chiar a hulițelor state balcanice din sudul dunărean. Și oare necesitatea combaterii acestei pete pe obrazul țării noastre a stimulat la mobilizarea tuturor mijloacelor de remediu?

Unul dintre aceste mijloace este fără îndoială cartea ieftină în mâna școlarului. Criza bănească este atât de nemiloasă la țară, încât plugăria nu e în stare să cumpere cartea al cărei preț este foarte ridicat. Învățătorii sunt siliți să admită circulația până la exces a vechilor manuale, uzate, făcute ferfeniță, aproape neîntrebuințabile nici acestea. Deci cartea, s'o recunoaștem, din ce în ce mai bine întocmită, nu-și produce întregul efect, pentru că este inaccesibilă copiilor din satele extenuate economiceste. Stând de vorbă cu învățători experimentați — adevărați pedagogi — am constatat, că o îndreptare s'ar produce imediat, dacă prețul unei cărți, începând cu abecedarul, pentru școlile primare n'ar trece de 20 lei. Nici o carte pentru copilul dela sat să nu coste mai mult decât 20 lei.

Cum ar fi executabilă această dorință a învățătorimii înimoase? Autorii și editori de cărți pentru cursul primar pot reflecta și desigur, că vor găsi soluția. E păcat ca o carte bună să nu aibă răspândirea corespunzătoare. În anii ultimi am observat progrese îmbucurătoare în redactarea manualelor pentru neștutorii de carte: cei mai de seamă dascăli de țară și publiciști s'au luat la întrecere ca să ne dea manualul ultimelor precepte pedagogice, și au izbutit aproape deabinelea. Rămâne de găsit și cealaltă soluție: a difuzării pe prețul cel mai convenabil. Satului trebuie să i se dea cartea ieftină. Zilele grele pretind această in-

țelegere editorială. E angajată însăși marea chestiune a analfabetismului, de care ne roșesc obraji...

HORIA TRANDAFIR

Redacționale. — După cum se poate convinge oricine citind cu atenție și acest număr, «Societatea de mâine» continuă cu același sistem strâns să pună problemele sociologie și culturale ale României, atribuind o atențiune deosebită vieții intelectuale a provinciilor. Nici o altă revistă din țară nu cercetează complexele regionale cu un efort mai întins și mai obiectiv. Nu numai că nu înțelegem să ieșim din direcția cultivată cu atât fidelitate timp de 12 ani, ci din București putem deține o privire de ansamblu și mai precisă, informație mai largă, mai autentică, din consultarea izvoarelor directe. Iar binele pe care-l putem face este considerabil sporit. Cine ne urmărește fără preocupări interesate, trebură să recunoască intensificarea legăturilor cu toate centrele regionale.

Distinsele condee și bunii noștri prieteni sunt rugați a ne trimite la timp materia, ca astfel până la 15 ale fiecărei luni să avem la îndemână toate studiile și cronicile lunare.

Statuia lui Ady Endre

În comuna natală din Meutenți (județul Sălaj) a fost desvelită statuia poetului Ady, unul dintre cei mai tulburători cântăreți lirici. Grație strănuințelor scriitorului Tabéry Geza din Oradea și talentului sculptorului Sebő Zoltan, s'a realizat statuia în excelente condițiuni. Ady a scormonit unele dintre cele mai profunde simțăminte omenesti și a militat pentru înfrățirea popoarelor, — poezia lui este o poezie socială. A deșteptat ecouri vii în alte literaturi. La noi s'au ivit câțiva buni traducători, printre cari merită mențiune în deosebi dd. George A. Petre și Teodor Murășanu. În jurul soclului am fi dorit să vedem câțiva reprezentanți grei ai literaturii române care să-și spună cuvântul așteptat la o atare solemnitate, însă n'au răsunat decât avântatele adorări ale delegațiilor instituțiilor culturale maghiare. Momentul înălțării celei dintâi statui ungurești în România, ar fi trebuit subliniat cu înțeleșurile sociale întregi. În fața chipului nemuritor al bardului era necesară o confesiune largă și sinceră din ambele părți. Ady a fost luptătorul împotriva robilor, împotriva cătușilor, împotriva durerilor, împotriva morții. Poezia lui e puntea între suflete.

Mănușile lui Ady Endre

Ciobanul dela Maglavit a deslănțuit o furie mistică religioasă de proporții extraordinare. Pelerinajele de zeci de mii de suflete sunt o manifestare de spirit colectiv peste care nu se poate trece ușor. În ziare

continuă polemici violente, reportajii sensaționale și studii grave, comentariile cele mai diverse se fac, după temperament și opinii personale, asupra arătărilor «moșului». Mulțimea vede în Petru Lupu un sfânt, îi cerșește binecuvântările, îl strivește cu imbulzeala, îl obosește în mod îngrijorător, și uneori îi smulge hainele rupând bucăți pe cari le ia drept talismane sacre. Ciobanul povestește viziunile, îndeamnă la lepădări de hoții și fapte rele și este ascultat de mii de oameni ingenunchiați. Cum este posibil ca un găngav și surd să aibe o putere atât de miraculoasă? Nici o altă explicație nu putem avea decât una de ordin social. E atâta ignoranță în păturile de jos, atâta obidă și sete după stări mai bune, încât o evadare din primitivismul acesta apăsător este dorită cu ahțiere. Sufletele acelea umile și părăsite trăiesc într'un mediu îmbăcsit și superstițios, care le exasperează și le face să alerge după orice iluzie care ar mai putea aduce o schimbare. Maglavitul este certificatul cel mai tragic al obscurantismului pe care-l rodește capitalismul actual la noi.

Conspirația reacționarilor

Cele câteva dictaturi fasciste ivite în Europa, în forme timide la început, iar mai pe urmă devenite tot mai cutezătoare și mai ofensive de pe urma pasivității neînțelese a democrațiilor și lipsei de organizare a forțelor socialiste, acum își ridică deabinelea capul. Germania a decretat tratatul dela Versailles ca un petec de hârtie și și-a luat libertatea înarmărilor fără limită bravând pe toată lumea. Polonia a interzis puterilor semnatare ale statutului de pace și membre ale Societății Națiunilor să nu se mai amestece în problema minoritară. Iar acum Italia mobilizează toate resursele sale de oameni și arme pentru a lovi într'alt membru al Societății Națiunilor — împotriva stipulațiilor categorice ale areopagului genevez — voină să anexeze pur și simplu Abisinia, singurul stat independent al continentului african. Svonurile ultime se ocupă iarăși de mașinațiile secrete ale Berlinului, Varșoviei și Budapestei de a trece la alianță ofensivă. Dictaturile europene, tratate cu mănăși, tolerate să-și facă de cap, vor să sguodie rânduiala actuală și să schimbe ordinea teritorială prin foc și sânge. Și totuș se mai găsece orbi, cari să nu-și dea seama de primejdia revizionismului pe care-l cultivă Berlinul, Varșovia, Roma și Budapesta? Conspirația reacționarilor din cele patru centre nu trezește la realitate pe adoratorii fascismului dela noi?

Biblioteca socialistă „Șantier“

Revista „Șantier“ de sub direcția distinsului literat Ion Paș a realizat o faptă nu se poate mai bună și mai necesară prin editarea unei biblioteci cu broșurele asupra mișcării socialiste contemporane. *Colecția Șantier* — cum își spune biblioteca — a publicat deja zece volume, unul mai de

actualitate decât altul. Se simția mult nevoia bibliotecii de popularizare a problemelor socialiste și cuprinzătoare de bună literatură pentru masele proletare. Acum o avem. F. Aderca a tradus un fragment din «Focul» lui Henri Barbusse, mort decurând la Moscova.

Din Victor Hugo s'au tradus pagini de confesiune emoționantă pentru *adevăr și libertate*. Memorii despre *Viața mea* de Jack London. Din Jaurès avem pesagii mișcătoare despre *Civilizație și socialism*. Cunoscutul Eugen Relgis scrie interesant, ca totdeauna, despre *Europa cea tânără*. Ion Mirescu tratează problema *Proletariatului și economiei dirijate*. N. Deleanu descrie foarte real viața *Robilor* din regiunile cărbunelui, aurului, oțelului, porturilor. Secretarul partidului socialdemocrat, tov. Lotar Rădăceanu atacă chestiunea *Socialismului nou*. Colecția *Santier* îndeplinește un eminent serviciu de informație și îndrumare socialistă.

Frontul democratic

Parole tot mai dese se strigă la toate răspântiile și cheamă la organizare sub diverse fronturi. Impotriva frontului fascist care reînvie militarismul hidos, într-adevăr e nevoie să se organizeze rezistența democrațiilor cărora îndeosebi statele noi, ieșite din neant deodată ca ordinea de lucruri stabilită la încheierea păcii, le datoresc totul. A fost prea multă nepăsare, prea nu s'a dat atenție gălăgioaselor «trupe» asaltiste, prea s'a pierdut zadarnic vremea. E ceasul suprem, ca să se opună frontului de dreapta marea putere morală și materială a forțelor populare de stânga. Indiferent cum s'ar numi frontul acesta: popular, unitar sau democratic, nu se mai poate zăbovi. Socialiștii români au aderat la o mișcare serioasă a partidelor burghize de stânga, în vederea stăvilirii unui război care aruncă iarăș masele în măcel și anarhie.

Editoriale

Din cele patru volume anunțate de către directorul nostru d. Ion Clopoțel, că vor apărea în anul acesta, întâiul: «Socialdemocrația în statele dunărene și balcanice» a fost pus deja în vânzare la toate librăriile principale din țară. Prețul unui volum singuratic este de 30 lei. Toate patru volumele însă pot fi abonate deodată pentru numai 100 lei.

Titlul celorlalte trei volume este:

Procesul de presă al Memorandului, Teorii filozofice asupra progresului, Mijloacele culturalizării satelor.

Totodată d-sa are în pregătire o scurtă monografie a gânditorului și luptătorului transilvănean Alexandru Papiu Ilarian. Prețul monografiei va fi tot de 30 lei.

Toți câți ar dori să aibe volumele de mai sus sunt rugați să ne încunoștiințeze și să ne remită prețul, pentruca să ne orientăm din timp asupra tirajului și să facem față cheltuielilor de editură (București II, aviator Munteanu 48. Societatea de mâine).

«Rândulala»

este titlul unei reviste noi trimestriale din care au apărut două numere. Cu toate că

«Rândulala» ațișează o tendință de unitate ideală, totuși ea prezintă un caracter divers enciclopedist dela esul istoric, până la versuri, cooperatie și critică literară. Se vrea obiectivă, cu toate că sugrumă totul unei tiranice retorte spirituale.

Trăsătura dominantă este apologia misticismului în numele căruia forțele oarbe și brutale ale vremii vor să-și smulgă îndreptățirea predominanței. Pentru începutul ei nu-i stă bine să sfideze, nici să se autopremă; rească. Nițică modestie și decentă în atitudini și aprecieri ar rodi farmec intelectualista dece pionerii dreptei extremiste n'ar cultiva și o atare tradiție a culturii românești? Te poți afirma, storcând recunoașteri, fără să bruschezi și fără să paradezi sgomotos cu dramul de știință pe care preținzi că-l deții în mod excepțional. Desinvoltura vanitoasă jenează. Un studiu care merită să fie semnalat, este acela al d-lui Ion Conea despre Basarabii Hațegului. Deasemeni profesorul Ionică definește nimerit regionalismul Sperăm, că nota subiectivistă, vană și pretențioasă, chiar când încearcă incursiuni în stratosfericile câmpuri ale filosofiei pure, să nu se înfățișeze atât de încântată în exclusivismul în care se complace.

Despre socialiștii bulgari

am publicat foarte frumosul studiu al d-lui Christu în ultimele 2 numere al «Societății de mâine». Nimeni n'ar fi bănuț, până la documentata expunere a d-lui Christu, ce intime și frecvente legături se creaseră între intelectuali bulgari și români. În vremile de urgie, scriitorii bulgari treceau Dunărea în țările române și-și continuau activitatea viguroasă de discreditare a opresiunilor dela ei. Chiar în clipa de față, când o nouă teroare militaristă ține sub călcăiu bietul popor bulgar, oamenii de condeiu nu dezarmează, ci pe prețul oricăror jertfe ei își apără independența gândirii. E de admirat stoicismul moral și onestitatea profesională a scriitorilor bulgari. Sunt modele de caracter și de voință devotată idealurilor populare. Intr'o țărișoară mică există o adevărată pepinieră de suflete mari.

Studiul d-lui Christu este foarte instructiv.

Michelet și românii

acesta este titlul unei cărți interesante și foarte bine informate, pe care a scris-o d. Ion Breazu, unul dintre cei mai pregătiți publiciști transilvăneni. Studiul a apărut în Biblioteca «Dacoromaniei» de sub conducerea d-lui profesor universitar Sextil Pușcariu. D. Ion Breazu scoate la iveală marea influență pe care celebrul istoric al revoluției franceze a exercitat-o asupra generației pașoptiștilor români cuprinși de mistica revoluționară și participanți activi la evenimentele republicane din Franța. În urma legăturilor cu auditorii români dela Collège de France, profesorul și istoricul Michelet acordă un interes foarte viu problemei danubiene și țărilor române publicând o serie de cărți pline de vervă și simpatie pentru noi. Michelet este reprezentantul romantismului francez cu toate strălucirile și defecțele lui. Curentul junimist a reîntronat realismul în politica și cultura românească.

Dintre fruntașii români îndeosebi Ion C. Brătianu, Bălcescu, Hașdău, Alexandri, Alecu Russo, Gh. Barițiu au activat sub puternica direcție romantică a lui Michelet. Volumul d-lui Breazu urmărește ultimul amănunt istoric și face un excelent serviciu istoriografiei politice și culturale a vremii.

Apropierea româno-maghiară

formează obiectul unor constătuiri tot mai asidue dintre unii intelectuali români și maghiari de seamă. Chestiunea nu este atât de simplă, ci necesită o dezbateri îndelungă. Ea însă se impune la ordinea zilei prin fatalitatea istorică a conviețuirii și a vecinătății celor două popoare. Deopotrivă bărbații politici și scriitorii au datoriat să se ocupe cu toată seriozitatea de o problemă amplă și vizând interesele de viață ale amândurora. Exaltarea șovinismului orb dăunează ambelor popoare. Un grup de publiciști din Oradea și Cluj, cărora li s'a raliat d. deputat și profesor universitar Tiberiu Moșoiu primarul Orăzii Mari și revista «Familia» de acolo, a început acțiunea de lămurire a chestiunii: E sigur, că inițiatorii, dacă vor fi în stare să cuprindă întregul ansamblu al viitoarelor raporturi de normalitate, vor săvârși o minunată faptă, ce niciodată nu va fi rodul urii și superficialității.

Spre o dinamică nouă culturală

Grupul tinerilor publiciști maramureșeni strânsi în Asociația presei locale și în jurul foii «Graiul Maramureșului» (*tineri cu studii terminate, cu situațiuni de răspundere în învățământ ca și într'alte administrațiuni publice, ori liber-profesioniști de o recunoscută maturitate) au luat inițiativa înființării unei biblioteci publice în centrul de plasă Dragomirești, pe valea Izei. Primele cărți au fost dăruite de inșiși inițiatorii, cari fac apel inimos la publicul mare să le urmeze pilda.

Biblioteca din Dragomirești va purta numele marelui cărturar «Vasile Pârvan».

Ce argument nou invocă fondatorii bibliotecii? Ei fac dovada, că există o sete de a ceti, un dor de a se ajunge la cartea bună. Un învățator, depildă, face săptămânal zece kilometri pe jos până într'o comună de unde poate împrumuta cărți...

Știrea «Graiului» este cât se poate de îmbucurătoare. În satele dela spatele lui Dumnezeu, din îndepărtatul și uitatul Maramureș, sufletele modeștilor dascăli și al altor cetățeni știutori de carte însetează după bibliotecă.

Hotărît lucru: balansăm între extreme, Pe deoparte clasa celor înstăriți și cu școli. așa numita aristocrație urbană și rurală, nu jertfește aproape nimic pentru cultură, nu se pune la curent cu noutățile vitrinelor, ci e preocupată exclusiv de strângere de averi noi. Pe de altă parte slujbași mărunți, dascăli și preoți de țară, intelectuali sărăciți și tineri dornici de lumină, tânjesc și ahtiază după cartea care le fură ochii în rafturile librăriilor fără a fi în stare să și-o cumpere. Acestora din urmă biblioteca publică le va fi de neprețuit folos.